

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL
NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN MÜƏLLİMLƏRİNİN TƏHSİL
MƏDƏNİYYƏTİ MƏKTƏPLƏRİNİN
MƏDƏNİYYƏTİ MƏKTƏPLƏRİNİN**

RÜFƏT LƏTİF OĞLU HÜSEYNZAD

**MAGİSTR DİSSERTASIYASI
(Metodik vəsait)**

*Yazılı qaydası
Metodikası
Tərтіbi
Müdafiəsi*

*Azərbaycan Respublikası Təhsil
Nazirliyinin Elmi-Metodik
Urasının “Pedaqogika və
Psixologiya” bölməsinin 08.01.
2009-cu il tarixli iclasının qərarına
saslanaraq metodik vəsait kimi təsdiq
edilərək çap olunur (Protokol №01).*

BAKİ-2009

**AM –nin rektoru, professor A. H. NAXÇIVANLININ
ümumi elmi redaktorlu u il çap edilir.**

*Metodik v sait Az rbaycan Mü lliml r nstitutunun
Elmi–Metodik urasının 23 oktyabr 2008-ci il tarixli (pr. 01)
iclasında v Pedagoji fakült nin Fakült Elmi urasının
16 dekabr 2008-ci il tarixli (pr. 01) iclasında
müzakir edil r k b y nilmi dir.*

R Y Ç L R:

amil Qasımlı - AM -nin t dris i l ri üzr prorektoru, professor

Baba Babayev - AM -nin Magistratura v Aspirantura öb sinin
müdiri, filoloji elml r namiz di, dosent

RÜF T L T F O LU HÜSEYNZAD

*AM -nin pedaqogika kafedrasının müdiri,
pedaqoji elml r doktoru, professor
e-mail: rufathuseynzade@gmail.com*

MAG STR D SSERTAS YASI (METODIK V SA T)

Bakı, «NURLAR» N rriyatı-Poliqrafiya M rk zi, 2009, 104 s h.,

*Metodik v saıtd iki pill li ali t hsil sisteminin magistratura
pill sind magistr dissertasiyasının mahiyy ti, m qs di, onun yazılı
qaydaları, metodikası, t rtibi, müdafi prosesi haqqında traflı m lumat
verilir. V saıtd magistr dissertasiyası elmi r hb rinin v zif l ri, magistr-
elmi r hb r münasib tl ri, habel müdafi prosesi il laq dar kafedra v
dekanlıqların, dig r qurumların gör c yi i l r ardıcılıqla rh olunur,
metodiki göst ri l r verilir.*

*s rd zehni m yin elmi t kili, kitab v kitabxanalardan istifad
qaydaları, yaradıcı m yin xüsusiyy tl ri, t dqiqatçılıq bacarıqlarının
inki af etdirilm si haqqında t l b v magistrantlara-g l c k
müt x ssisl r , t dqiqatçılara, elm adamlarına konkret elmi- pedaqoji,
metodiki m sl h tv tövsiy l r verilir.*

*Metodik v saıt ali m kt b t l b l ri, magistrantlar, dissertantlar,
doktorantlar, g nc t dqiqatçılar, mü lliml r üçün n z rd tutulmu dur.*

ISBN: 978-9952-450-03-3

M Ü N D Ü R C A T

Giri	4
1. Magistr dissertasiyasının s c i y y s i	9
2. T d q i q a t i i n i n x ü s u s i y y t l r i v s a s a n l a y ı l a r ı	13
3. Mövzunun seçilm si	34
4. Elmi m l u m a t l a r ı n t o p l a n m a s ı	38
5. Dissertasiya üz r i n d i	43
6. M n b l r üz r i n d i	51
7. Dissertasiyanın qurulu u v p l a n l a d ı r ı l m a s ı	53
8. Magistr referatı	59
9. Elmi r h b r	61
10. Magistr dissertasiyasının t r t i b i	66
110. Dissertasiyanın t r t i b i n v e r i l n s a s t l b l r	68
12. Magistr dissertasiyasının müdafi si	71
N t i c	76
stifad olunmuş d b i y y a t ı n s i y a h ı s ı	78
l a v l r	80

G R

“**MAG STR**” sözü latın m n li söz olub “Mü llim”, ”Mür bbi”, “R hb r” m nalarını ifadə edir. Q dım Romada “Magistr” d r c si mühüm v zif s lahiyy tli ri olan xsl r verilirdi. Bizans imperatorlu unda is bu ad yüks k m mur rütb si tituluna müvafiq idi. “Magistr” m fhumu “Ustad” adının sinonimi, öz i inin mahir bilicisi, ustası kimi d q bul edilir. Musiqi termini olan “Maestro” sözü d “Magistr” sözünd n meydana g lmi , musiqi sah sinin bilicisi kimi ba a dü ülür.

Orta srl rd ilk vaxtlar Avropada katolik ruhani- c ngav r orderinin ba çısına “Magistr” deyilmi dir. Son- ralar “Magistr” elmi d r c kimi universitetl rd

“Yeddi müst qıl s n t” mü llimin , daha sonrakı dövrl rd nüfuzlu universitetl rin f ls f fakült sini bitir- nlr “Magistr” elmi d r c si verilmi dir. XIX srd n ba layaraq Avropa ölk l rinin bir çoxunda bu ad f ls f doktoru d r c si il v z edilmi dir.

Hazırda “Magistr” ali t hsil sistemind bakalavrdan sonra veril n ikinci akademik d r c dir; ikipill li v üç pill li ali m kt bl rin xtisasla dırılmı Elmi uraları t r - find n veril n elmi d r c dir. Magistratura - yüks k s viy - y li müt x ssis hazırlı ında Avropa sistemidir ki, bu sistem ölk mizd bakalavriat v magistratura formasında realla dırılır.

Magistratura sas n a a ıdaki v zif l ri h yata keçirir:

1. Magistratura ali t hsil strukturunda ikinci pill olaraq ali t hsilin elitar formasından kütl vi v ümumi formaya keçidini t min edir.

2. Ali t hsilin adekvat, m qs dyönlü , optimal, s m - r li, çevik olmasını t min edir.

3. “Uzunmüdd tli t hsil”, “Ömürboyu t hsil”, “Fasi - l siz t hsil paradıqmasını realla dırır.

4. Varislik prinsipini, yenil m , t kmill m funksi - yasını, t drisin elmi xarekterd qurulmasını, elmi t dqıqat - çılı ı, yaradıcılıq v m kqabilliyinin v hd tini t min edir.

5. “Geni m kanda tanınma”, “ ffafliq”, “R qab t aparmaq v r qab t dözümlülük” kimi funksiyaları yer - n yetirir.

6. Transparentlik (fr. transparent, h rfi m nası – f - faf) funksiyasının, a ılların, imicl rin, imkanların r qab t dözümlülüyunü t min ed n strategiyaların modernl di - rilm sini t min edir.

7. Rəşional -selektiv (lat. selectio – seęim , seliqo – seęir m) funksiyanı yerin yetirir, t l b l rin q bulunun, seęib-seęilm si müy ss rliyini t min edir.

8. Doktorluq d r c sin q d r ki s viyy nin t min edilm si funksiyasını yerin yetirir v daha yüks k d r c olan doktorluq elmi d r c sin ęatmaq üçün imkan v -rait yaradır.

9. Varislik v inki afın v hd tini, ali t hsilin akademik v bazar iqtisadiyyatı xarakteristikalarının v hd tini, klassik d y rl r uy unlu u, dinamik d yi iklikl r aęıq olmasını t min edir.

10. Yüks k intellekt , yüks k m d niyy t v xlaqa, yüks k elmi- t dqiqaatęılıq qabiliyy tin , d rin bilik v geni elmi dünyagörü malik pe kar müt x ssisl r yeti -dirir.

Magistr d r c si a a ıdaki t l bl r cavab ver n iddiaęılara verilir:

1. Bakalavr s viyy sind qazanılm bilik v bacarıqları nümayi etdir bilir.

2. Z ruri elmi informasiyanı toplama ı, ümumil -dirm yi v rh etm yi bacarır.

3. M ntiqi v t nqidi t f kkür malikdir, mülahiz l -rini saslandırma ı v müdafi etm yi bacarır.

4. Təlim bacarıq və vərdetlərini möhkəmləndirən mənimsəmişdir.

5. Vaxtında yərinədir, bilir, zehni məyusluqdan azad edilə bilər.

6. Mənəvi cəhətdən zəngindir, xlaqca səfərdir, fiziki və psixoloji cəhətdən sağlamdır.

7. Özünü təhsil və özünü təkmilləndirmə ilə məntəzəmə məşğul olur.

Bu gün konkret olaraq ümumi məqsədi kəldən "Magistr" dedikdə yüksək intellektual səviyyəyə, hərtərəfli hazırlıq, analitik-tədqiqatçılıq təfəkkürünə malik, elmi yaradıcılıq metodologiyasını mənimsəmiş, ən müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarına yiyələnmiş, konsultativ, yaradıcı və praktik fəaliyyətli peşəkərmütəxəssis nəzərdə tutulur.

Təmayüllərin görə ələdəki magistr tipləri müəyyənlədirilmədir:

1. Sonradan yeni ixtisas qazanan magistr.
2. Tədris prosesində biliklər qazanan magistr.
3. Ümumi peşə hazırlığı keçən magistr.
4. Avropa istiqamətli magistr.
5. Xarici dillər üzrə magistr.
6. Doktoranturaya hazırlıq pilləsi keçən magistr.

**Magistr d r c sinin əsas kateqoriyalrı a a ı-
dakılardır:**

1. Menecment sah sind elml r magistri (universitet d r c si).
2. nzibati i l r üzr magistr.
3. Konkret sah l r üzr ixtisasla mı magistr d r c -
si.

1. MAGISTR DİSSERTASİYASININ SƏCİYYƏSİ

Magistr dissertasiyası–magistratura tələbəsinin, yaxud digər bilikli magistranın müstəqil tədqiqat işinin, gələcək yaradıcı əsərlərinin məhsuludur. Magistratürada təhsil-tərbiyə fəaliyyətinin son təqdimatıdır, müəssisə «həyat vəsiqəsi» verən, ona magistr elmi dərəcəsi verən mürəkkəb pedaqoji prosedir.

Magistr dissertasiyası işinin icrası və müdafiəsi magistranta təhsil illəri ərzində qazandığı bilikləri sistemləşdirməyə, möhkəmləndirməyə, ixtisas üzrə nəzəri biliklərini və praktik bacarıqlarını daha da genişləndirməyə, kənar tələmə-pedaqoji, təfəkkiri, iqtisadi, istehsal və digər məsələləri həll etməyə imkan verir, onlarda müstəqilliyi, yaradıcılığı inkişaflandırır, tədqiqat məqamlarından istifadə etməklə kəşfiyyat qabiliyyətini artırır.

Dissertasiya i i magistrantın bakalavr pill sind y ri-
n y tirdiyi buraxılı i i v ya lmi-t dqiqtat i l rinin da-
vamı lduqda daha s m r li n tic l r alınır.

Magistr dissertasiyası sırf müst qil lmi-t dqiqtat a-
rakt ri da ısa da bu sas etibaril t dris-t dqiqtat i l rin
aid olur. Y ni magistr dissertasiyası magistraturanın t dris
proqramı il sıx ba lı olur. Bel elmi t dqiqtat i inin ya-
zılmasında lb tt , magistrantdan böyük elmi yenilikl ri,
elmi probleml ri h ll etm sini, k fl r, ixtiralar etm sini
gözl m k d olmaz. *Magistr dissertasiyasının ya-
zılmasında sas m qs d magistrantın müst qil elmi-t -
dqiqtat i l ri aparması, müst qil elmi axtarı lar etm si,
elmi probleml r pe karcasına yana ması v onun h lli
yollarını öyr nm kdir.*

Magistr dissertasiyasına t l b nin bura ılı i in nisb-
t n, daha yüks k pedaqoji t l bl r v rilir. Magistr dis-
sertasiyası il buraxılı i i arasında, onun yazılı texno-
logiyasında, müdafi prosesind mü yy n yaxınlıqlar,
ümumi c h tl r vardır. H m buraxılı i i, h m d magistr
dissertasiyası elmi r hb rin r hb rliyi altında yazılır.
Buraxılı i l rinin m tnin yazılı ı da, qurulu u da ma-
gistr dissertasiyasında oldu u kimidir. H r iki i elmi-t d-
qiqtat xarakterind dir. Yalnız buraxılı i l rinin h cmi ma-
gistr dissertasiyasının h cmin nisb t n dem k olar ki, iki
d f azdır v buraxılı i l rin veril n t l bl r magistr
dissertasiyasına nisb t n daha sad dir. Buraxılı i l rin
veril n t l bl r v üz v r qinin t rtibi “ lav 8” v
“ lav 9” da verlmidir.

Yüksək ixtisaslı alim-mütəssisin ləmi rəhbərliyi ilə magistrant müstəqil olaraq elmi-tədqiqat işləri aparır, mövzu ilə bağlı dəbiyyatı öyrənir, qeydlər aparır, keçirdiyi pedaqoji təcrübələrin, elmi-tədqiqat təcrübələrinin təhlilini, ümumiləməsini aparır, pedaqoji müəahidələr və pedaqoji müsahibələr keçirir, tədris müəssisələrində tədqiqat işi ilə bağlı pedaqoji kəsp rəhbərlik qəyur, ləmi-pedaqoji mətbuatda məqalələr çap etdirir, magistr ləmi kənfərsələrində, tələbə elmi cəmiyyətlərində məruzələrlə, təzislərlə çıxışlar edir.

Dissertasiya işinin uşurla hazırlanmasına magistrantın müəyyən pədaqoji biliklərə malik olması, pədaqoji praktikada, elmi-tədqiqat təcrübəsində iştirak etməsi, alim kətibin tələmə-tərbiiyi ilə rəhbərlik iştirakı, tədqiqatçılıq qabiliyyəti, yaradıcılıq bacarıqları, rəhbərlik, sərbəst iş yazması, kəmpəl kəsbiliklər, geni dünyagörüşə sahib olması, Tələbə Elmi Cəmiyyətinin işində iştirakı və nəbəhəsəsi iş sərbəst kild buraxılış işi yazmaq təcrübəsini malik olması kimi amillər ciddi təsir göstərir.

Ali təhsil müəssisəsinin tədris planında nəzərdə tutulan magistr dissertasiyası magistrantdan analitik, sintetik, tənqidi təfəkkür tərzii, ləmi, ümumi tədqiqat mətdələri əsasında üsusi mətdikanın hazırlanması bacarığı, ümumiləmələrlə mətdik, nəticələr çıxarmaq qabiliyyəti tələbədir.

Məlumdur ki, dissertasiya işi birdən-bir məydanə gəlir. Dissertasiya işini yazana qədər magistrant müəyyən hazırlıq mərhələlərini keçmiş olur.

Magistranın kitab və ilk mənbələr üzərindəki, plan yazması, kəşfiyyət, icmal tutması, təzislə hazırlanması, yaradıcılıq işi, rəfərat, kurs işi, elmi dərnəklərdə müzakirəsi, elmi seminarlar və konfranslarda, müsabiqələrdə, sənədlərdə, elmi klublarda iştirakı, internet mərkəzində elmi fəaliyyəti, pədaqoji-psixoloji və məntəqə araşdırmalarda iştirakı, layihələrin hazırlanması, tərcümələr və s. magistrantı magistraturada təhsilinin yekunlaşan dissertasiya işinin müdafiəsinə qədər iddiaçının müttəssis kimi inkişafını təmin etməyə imkan verir.

Dissertasiya işi magistranın tam müstəqil, yaradıcı işi sisteminin səmərəliliyidir. Təhsil müddətindəki aldığı nəzəri biliklərin, təlim-idrak fəaliyyətinin yekunudur, nəticəsidir.

Magistrant yazdığı dissertasiya işinin əsas mahiyyətini, mövzunun aktuallığını, tədqiqatının əsas istiqamətlərini, elmi yeniliyini, nəzəri və praktik həmiyyətini ləğv etməyi nəticələndirə bilməyə müstəqil olaraq imkan verir.

Dissertasiya işinin müdafiəsinə hazırlıq uzun müddət sürən gərgin zəhmət yekunlaşır. Dissertasiya işinin yazılmasında magistrantda bir sıra idrak qabiliyyətləri, tədqiqatçılıq bacarıqları ilə yanaşı, gələcək müttəssislikə əsaslanaraq müsbət tələkləri kəşfiyyətli rəhbərliklərlə, bununla yanaşı, bir sıra siyasi kimi inkişafı təmin edilir.

2. T DQ QAT N N XÜSUS YY TL R V SAS ANLAYI LARI

Dissertasiya i i il laq dar d biyyatın öyr nilm si v materialın seçilm si ilkin aparılan t dqi qat i idir. d - biyyatın öyr nilm si ciddi t dqi qat i idir. Buna g r d ki- tablar, m qal l r oxunark n ld q l m olmalı, qeydl r edilm li, çıxarı lar aparılmalıdır. **Elmi d biyyatın öyr - nilm si bir neç m rh l d ola bilir:**

1. s rl , onun ba lıqları il , münd ricatla ümumi tanı lıq
2. s rin ümumi m zmunu il ilkin tanı lıq
3. Materialın ardıcılıqla oxunması
4. s rin lazım olan mü yy n hiss sini oxumaq v qeydl r aparmaq
5. T dqi qat i i il bilavasit ba lı olan v ya maraq do uran hiss ni çıxarı etm k
6. Yazılmı materiala t nqidi yana maq
7. Dissertasiya üçün yalnız lazım olan hiss l ri qeyd etm k.

Ədbiyyatın öyrənilməsi üçün belə bir üsul da təklif etmək olar: Dəftərxana kitabını ortadan aqulixətli iki yerə bölmək olar. Sol tərəfdə oxunmuş materiallardan çıxarılanları etmək, sağ tərəfdə isə həmin çıxarı haqqında qeydlər aparmaq, mətnin mühüm, vacib olan hissələrini ayırmaq olar.

Oxunmuş material haqqında çox düşünmək, nəticələr çıxarmaq lazımdır. Bu proses mövzu üzərində ilkin təməmlənməsinə qədər davam edəcəkdir. Bu zaman tədqiqatçının öz fikirləri ilə oxunmuş material birləşməndə yeni biliklər meydana gələcəkdir.

Materiallardan edilmiş çıxarıları sənədləşdirib, oxunaqlı etmək lazımdır ki, gələcəkdə onlardan istifadə etmək rahat və asan olsun.

Tədqiqatçının işini bir inşaatçıya bənzətmək olar. O sərbəst diqqətli lazımı tikinti materiallarını toplayır. Onları ciddi qaydalarla, müəyyən sistemlə düzür və binanı ucaldır. Əgər hər hansı bir material çatı məzsa və ya keyfiyyətsiz olarsa tikilən bina da yararsız olar və uçar. Tədqiqatçının da bütün materialları səlam və keyfiyyətli olmalıdır ki, onun səriyararlı və keyfiyyətli olsun.

Magistrant pedaqogikanın nəzəriyyəsi, tarixi və ya metodika sahəsində elmi tədqiqat ilkin bələğlənmənin həyata keçirilməsi üçün pedaqoq alimlərin yazı dilini, ixtisaslaşdırılmış terminləri, pedaqoji anlayışlara fikir verməli, onların mənasını bəədəməlidir. Elm dilinin özünəməxsus xüsusiyyətləri vardır. Bu dil bədii, publisistik və sənəd dilinə fərqlənir. Magistrant elmi dili mənimlə və dissertasiyasını da elmi dildə yazmalıdır.

Tdqıqatçı- magistrant dissertasiya i ini yazark n bir sıra pedaqoji anlayı larla, pedaqoji terminl r , elmi – t dqıqat i l rin aid k lm l rl v söz birl m l ri il rastla acaqdır. Onların m nalarını, t yinatını bilm d n dissertasiya i ini u urla ba a çatdırmaq olmaz. Bu baxımdan onların bir neç sinin m nalarını v t yinatını açıqlama ı faydalı hesab edirik.

Dissertasiyanın avtoreferatı – iki latın sözünd n (autos-özüm v refero- bildirir m) m l g lmi dir. Mü l- lif öz s rin dair qısa, yı cam rh yazır, dissertasiyasının sas müdd alarını ümumil mi kild bir neç s hif d qısa, yı cam kild rh edir. Avtoreferat el yazılmalıdır ki, oxucu dissertasiyanın sas müdd aları, m zmunu haqqında m lumat ala bilsin. lb tt qısa, yı cam yazmaq heç d asan m s l olmayıb xüsusi bacarıq v istedad t l b edir. Deyirl r alman yazıçısı Volter dostuna uzun bir m ktub yazmı v m ktubunun sonunda yazmıdır: “Dostum, m ni ba ı la, qısa yazma a vaxtım yoxdur”.

Tdqıqatın aktualallı ı- seçilmı mövzunun v ya problemin vacibliyini, h miyy tliyini fakt v d lill rl saslandırmaqdır.

Tdqıqatın f rziyy si – F rziyy r b sözü olub t xmini mülahiz , güman, ehtimal, z nn m nalarını bildirir. F rziyy bu v ya dig r fakt v ya hadis nin aydınla - dırılmasında, izahında elmi öngörumdür, proqnozdur, ir lid n z rd tutulan elmi n tic dir.

Konsepsiya- t dqiqtın m qsd v v zif l ri, h lli yolları mü yy nl diril rk n sas fikir, ideya, elmi-n z ri baxı lar sistemidir.

Kateqoriya - T dqiq edil n predmetin sas t r fl - rini, daxili mahiyy tini ks etdir n m ntiqi t f kkür formasıdır.

deya – Mü yy n n z riyy l r, baxı lar, fikir v dü- ünc l r sistemidir.

Açar sözl r – Elmi s rin v ya h r hansı bir elmi s n din s ciyy vi c h tl rini, m zmununu ks etdir n söz- l r v ya söz birl m sidir.

Aprobasiya –latın (approbatio) sözü olub, b y n- m k, t sdiq etm k dem kdir. Magistrant dissertasiyasını aprobasiyadan keçirir. Y ni b y nm , t sdiql m m rh - l sind n keçirir. Bel ki, Magistrantın dissertasiyasına ve- ril n müsbt r yl r, müzakir l rd t dqiqtın b y nilm si, q na tb x qiym ti, mövzu il ba lı m qal l rin çap edilm si, konfranslarda çıxı ları t dqiqtın aprobasiyası hesab olunur.

Annotasiya –Latin (annotatio) sözünd n m l g lmi dir. Dissertasiyanın, buraxılı i inin, yaxud bir ki- tabın, monoqrafiyanın çox yı cam, qısa xülas sidir, m z- munudur. M s l n, linizd tutdu unuz metodik v saitin vv lind v saitin annotasiyası verilmi dir. Y ni v sait n d n b hs edir.

T dqiqt metodları (yun. methodos – t dqiqt yolu, idrak yolu, üsul) – h r k t qaydası, f aliyy t qaydası,

gerç kliyın praktik v n z ri sur t d qavranılmasını t min ed n müxt lif üsulların, t rzl rin, m liyyatların m cmusu ba a dü ülür. Mövcud bilik rin sasında yeni elmi faktlar, elmi m lumat v bilikl r almaq üçün t tbiq edil n üsullardır. T dqıqat metodları t dqıqatçının qar ısına qoydu u m qs d çatması üçün v ya ona nail olma a imkan ver n müxt lif üsullar t rz v m liyyatların m cmusudur. Elmd metod idrak yoludur, bu yolla t d-qıqatçı h qıq t do ru (konkret olaraq t dqıqat obyektin v predmetin do ru) ir lil yir.

Ümumiyy tl t dqıqat metodları üç qrupa bölünür: 1) Empirik t dqıqat metodları (mü ahid , müsahib , eksperiment); 2) H m empirik, h m d n z ri s viyy li t dqıqat metodları (mü rr dl dirm , t hlil v t rkib, induksiya v deduksiya, modell dirm v s.); 3) N z ri t dqıqat metodları (Ümumil dirm , sisteml dirm , qrupla dırma, müqayis etm , t hlil etm k, ölçm k v s).

Qeyd ed k ki, universal metod yoxdur. H r hansı bir problemi, pedaqoji sah ni, predmeti, obyektı öyr nm k, t dqıq etm k üçün özün m xsus t dqıqat metodları vardır. M s l n , t dqıqat metodu kimi magistrant müsahib , mü ahid , eksperiment, test, müqayis , t hlil, ümumil dirm , arxiv s n dl rinin, m kt b s n dl rinin öyr nilm si v s. metodlardan istifad ed bil r.

Mü ahid metodu – Hadis l rin gedi in qarı ma-dan, onun sistemli, m qs dyönlü kild izl nm sidir. T dqıqatçı mü ahid metodu vasit sil padqoji prosesi, f rdi-psixoloji xüsusiyy tl ri, f aliyy ti, davranı ı, pedaqoji, psixoloji hadis ni öyr n bil r.

T lim f aliyy tind , elmi t dqiqtat i l rind , b dii yaradıcılıqda, bir sözl , insan m yinin bütün sah l rind mü ahid nin böyük h miyy ti vardır. Mü ahid nin müv ff qiyy ti h r eyd n vv l, ona ciddi hazırla maqdan, qar ıya konkret v zif qoymaqdan, bunu traflı dü ünüb aydın d rk etm kd n, bu sarda dürüst mü ahid planı v mü ahid günd liyi t rtib etm kd n, onu aparant dqiqtatçının h min sah y aid mük mm l biliy malik olmasından çox asılıdır. Mü ahid s br v t mkin t l b edir. H r hansı bir obyekt münt z m olaraq d f l rl , h m d müxt lif c h tl rd n mü ahid etm d n düzgün n tic y g lm k mümkün deyil. Mü ahid n tic sind ld edil n faktları qeyd etm k, sonra onlar üz rind dü ünmk, t hlil v müqayis etm k, ümumil dirm k v düzgün elmi n tic l r çıxarmaq, v n tic l ri “Mü ahid günd liyi”nd yazmaq z ruridir.

Mü ahid d qiq olmalı, faktlar qeyd edilib, sonra t hlild n keçirilm li v elmi n tic l r çıxarılmalıdır. H - min n tic l r bu v ya dig r n z ri mühakim l r yürütm - y sas verir.

T dqiqtatçı mü ahid zamanı mü yy n rtl ri göz- l m lidir. Mü ahid qabaqcadan mü yy n olunmu plan üzr aparılır v orada mü ahid obyekt konkret göst rilir, sonra onun t zahür xüsusiyy tl ri izl nilir.

Mü ahid nin m rh l l ri a agıdakılardır:

1. Mü ahid nin m qs d v v zif l rinin mü yy n- l dirilm si (mü ahid n üçün aparılır)

2. Tdqıdat obyektin daha az t sird n v z ruri informasiyalar toplama a imkan ver n mÜ ahid qaydasının seçilm si (nec mÜ ahid etm k)

3. Mü ahid edil n obyektin qeyd alınması qaydalarının seçilm si (qeydiyyatı nec aparmaq)

4. Toplanan m lumatın t hlili v ümumil dirilm si (hansı n tic alınıb)

Pedaqoji t dqıqatlarda mü ahid metodunun müxtlif növl rind n istifad olunur. Mü ahid nin növl ri a a ıdakılardır:

1. Açıq mü ahid

2. Gizli mü ahid

3. Geni mü ahid (tam, yaxud bütöv mü ahid) – bel mü ahid prosesi obyektin tam v bütöv hat edir, hadis ba lanandan qurtarana q d r izl nilir, pedaqoji t dqıqatda mü ahid çi müvafiq qanunauy unlu u a karlamaq üçün daha çox m kt bi, sinfi, agirdi hat etm lidir.

4. M hdud mü ahid (seçici mü ahid) – seçm xarakteri da ıdır. Bu halda prosesin bu v ya dig r c h t l ri öyr nilir. M s l n, agirdl rin t lim prosesind idrak f aliyy tinin mü ahid si.

5. Uzun müdd tli mü ahid - Uzun müdd t- bir t d- ris ili v daha uzun müdd t davam edir.

6. Kısa müdd tli mü ahid – dövri xarakter da ıdır v nisb t n az vaxt t l b edir. M s l n, t n ffüs zamanı agirdi v ya agirdl ri mü ahid etm k.

Tdqıqat zamanı pedaqoji mü ahid metodu üç formada t kil olunur.

1. Proses v hadis l rin gedi in müdaxil etm d n, k nardan izl m k. Bu mü ahid forması o zaman mü k mm l olur ki, tdqıqatçının i tirakı n mü llim, n d agird t r find n hiss olunur.

2. Tdqıqatçı bilavasit f aliyy td i tirak etm kl mü ahid aparır. M s l n, sinifd d rs deyir v tdqıqatın m qs d uy un prosesl rini h yata keçirir.

3. Tdqıqatçı sınıananlara “qo ulur” v “sınanan” rolunu oynayır.

Mü ahid elmi-tdqıqat metodu olsa da, onun b zi elementl rind n t lim prosesind , xüsüs n t bi t elml rinin t drisind istifad olunur. M s l n, t bi t hadis l ri üz rind mü ahid , laboratoriya raitind t crüb nin mü ahid si v s. Bu halda mü ahid t lim metodu, dig r metodlarla v hd td istifad edildikd is t lim t rzi rolunu oynayır.

Mü sahib metodu- Ara dırılan m s l il ba lı mü yy n faktlar, hadis l r haqqında h r hansı insan qrupunun ictimai r yini öyr nm k, m lumat almaq m qs di il aparılır.

Mü sahib - bu sad c bildiyimiz, h mi etdiyimiz söhb t deyildir. Mü sahib metodu – pedaqoji psixoloji tdqıqatlarda vv lc d n hazırlanmı plan sasında keçiril n m qs dli söhb tdir. Tdqıqat metodu kimi mü sahib informasiya ld etm k v ya mü ahid zamanı aydın olmayan m s l l ri aydınla dırmaq,

b z n d eksperimentin n tic l rini yoxlamaq v d qiql dirm k m qş dil aparılır. Bu metodun köm yi il h r hansı pedaqoji fakt v hadis y mü lliml rin agirdl rin v valideynl rin münasib ti a karlanır, mü yy n t lim-t rbiy hadis si ba qaları il söhb t etm k vasit sil öyr nilir, agirdl rin f rdi psixoloji xüsusiyy tl ri aydınla dırılır.

Müsahib metodu il aparılan sor uya a a ıdakı t - l bl r verilir:

1. Veril n suallar vv lc d n planla dırılmalı v t d-qiqaatın m qş d v v zif l rin uy un olmalıdır. Özün sual verm li: “S n n yi aydınla dırmaq ist yirs n?”

2. Önc d n kiminl müsahib aparılacaq xs d qiq mü yy nl dirilm lidir.

3. T rtib edilmi suallar aydın, konkret v sad olmalıdır. Mür kk b, “ikim rt b li” v ya yanılmaq üçün, q sd n s hv suallalr verilm m lidir.

4. Soru ulanların cavabları d qiq yazılmalı, qeyd v ya lent , videoya alınmalıdır.

5. Soru ulanların xüsusiyy tl ri, s viyy l ri n z r alınmalıdır.

6. Sor unun n ic l ri ümumil dirilm li v t hlil edilm lidir.

Psixoloji-pedaqoji t dqiqaatlarda müsahib nin üç nö- vünd n daha geni istifad olunur: 1) “Eksperiment giri ” müsahib si - m kda lı a sövq etm k m qş dil

aparılır; 2) “Eksperiment müsahibəsi” – i cəf rziyy l rini yoxlamaq məqsədilə aparılır; 3) intervyu aparmaq.

Eksperiment metodu - Bu hansı bir pedaqoji məsələni xüsusi təkil olunmuş rəitdə öyrənməkdir. Təlim-tərbiyəyə aid olan bu və ya digər hadisəni, pedaqoji prosesi daha dərin tədqiq edib, öyrənmək üçün pedaqoji eksperimentdən istifadə olunur. Təlim prosesini tədqiq edən tədqiqatçı eksperiment aparmaq üçün uşaqların tərkibi, inkişaf səviyyəsi, müəllimin üslubu və s. cəhətlər bir-birinə yaxın olan iki sinif götürülür. Onların biri kontrol sinifi, digəri eksperiment sinifi adlanır ki, eksperiment bu sinifdə qoyulur. Eyni tədbir kontrol sinifdə həminəki qaydada aparılır, eksperimental sinifdə işdəyi-dirilmə kildə, daha doğrusu tədqiqatçının vələdənin qurdu əf rziyyəyə uyğun olaraq həyata keçirilir. Öyrənilən pedaqoji proses hər iki sinif üzrə müəhd edilir və müvafiq qeydlə edilir, nəticələr çıxarılır. İldə edilən nəticə **müqayisə metodu** vasitəsilə yoxlanılır və lazım bilindikdə bəqə siniflərdə sınaqdan keçirilir.

Tədqiqatçı ində eksperiment mühdəm həmiyyətkəsbedir. Beləki, bu metoddan istifadə edərək nə tədqiqatçı ilk növbədə öyrənmək istədiyini məsələyə daha tez nail olmaqdan ötrü tələb edilən vəziyyəti özü yaradır; sonra hansı rəitdə daha yaxın nəticə almağı bilməkməqsədilə prosesin gedişini istədiyivaxtdəyi dirir; daha sonra İldə etdiyini məlumatın dəqiqlik dərcəsinə müyyənlə dirmək üçün təcrübəni dəfərlə təkrar edir; nəhayət öyrəndiyi pedaqoji prosesi daha düzgün və təfərlə

qeyd etməkdən ötrü lazımı texniki vasitələrlə hazırlayır. Bütün bunlar işləməyə imkan verən bir pedaqoji prosesi dərin və düzgün tədqiq etməyə imkan verir.

Pedaqoq, psixoloq alimlərin eksperimentin iki növünü ayırmaları: 1) Təbii eksperiment; 2) Laborator eksperiment.

Təbii eksperiment elə aparılır ki, sınaq olunanda ümumi yaranmır və yaxud da pedaqoji proses təbii halda keçir. Təbii eksperimentdə davranışın, pedaqoji prosesin təbiiyi təmin olunur. Sınaq olunan hissə edilmiş və ünsiyyət və münasibət və ya pedaqoji proses cəlb olunur.

Laborator eksperimenti xüsusi təşkil olunmuş, süni rəhbərlik aparatların köməyi ilə keçirilir. Laborator eksperimenti zamanı sınaq olunan onun üzərində təcrübə aparıldığını bilir və ondan dəqiq, inanılmaz nəticələr almaq məqsədi ilə istifadə edilir.

Sənədlərin öyrənilməsi – Tədqiqatçı mövzu ilə bağlı olaraq məktəbin və ya digər tərtibatçı müəssisələrinin müvafiq pedaqoji sənədlərini öyrənir. Məktəb sənədlərinə – sinif jurnalları, ağır gündəlikləri, dərs, dərslik cədvəlləri, müəllimlərin dərs icmalları, pedaqoji uranın planı və protokolları, metodik uranın planları, məktəbin, valideyn komitəsinin, uşaq və gənclər təşkilatlarının iş planları, tədbirlər kitabları və s. daxil olubilir.

Uşaqların yaradıcılıq fəaliyyəti məhsullarının öyrənilməsi – Tədqiqatçıya dəyərli faktlar və məlumatlar

ver bil r. Bura agirdl r t r find n ç kilmi kill r, yazılmı eir v hekay l r, hazırlanmı b dii tiki l r, cihazlar, modell r, maketl r v s. ba qa nümün l r daxildir.

T dqıqatın metodikası – (yun. methodike, methodos – t dqıqat yolu)– 1) Bu v ya dig r i in, t dqıqatın m qs d müvafiq, s m r li sur td aparılma qaydalarının m cmusu kimi ba a dü ülür.

T dqıqat prosesind magistrant m kt bin v ya ba - qa bir t hsil mü ssis sinin metodik i i il tanı olur. Metodik i in a a ıdakı m qs dl ri olur:

1. Daha s m r li t lim-t rbiy metod v t rzl rinin m nims nilm si.

2. Mü llim v ya t rbiy çinin t lim-t rbiy i inin t kili v aparılmasına hazırlıq s viyy sinin yüks ldilm - si.

3. Pedaqoji kollektiv üzvl rinin öz aralarında t crüb mübadil si aparması.

4. Aktual pedaqoji t crüb nin a karlanması, ümumi- l dirilm si v t bli i.

5. T lim-t rbiy prosesinin keyfiyy tinin yüks ldilm si.

6. Pedaqoji t hlil, n z ri v eksperimental t dqıqat bacarıqlarının inki af etdirilm si.

7. Pedaqoji yenilikl rin günd lik f aliyy td n z r alınması.

T dqıqatın metodologiyası- (yun. methodike, methodos - t dqıqat yolu, logos – söz, t lim) – T dqıqatın,

f aliyy tin strukturu, m ntiqi t kili, prinsipl ri, forma v yolları, vasit l ri, üsulları haqqında t limdir ki, ona saslanılır.

H r hansı bir elmin, o cüml d n pedaqogika elminin d sas t dqiğat metodlarının m cmusu hesab olunur. Metodologiya elmi-t dqiğat qaydalarının geni kompleksini özünd birl dirir. Metodologiya texniki, pedaqoji, siyasi, idar etm v ümumiyy tl insan f aliyy tinin bütün növl rinin t kilind v t nziml nm sind öz ksini tapır. Metodologiya ümumi xarakter da ıyır, müxt lif n z ri v praktik f aliyy t t tbiq edil rk n konkretl ir.

T dqiğatın m qs di -yaradıcı f aliyy tin, onun n tic l rinin üürda, t f kkürd aydın sur td t svir edilm sidir. Aparılan t dqiğatda ld edilm sin nail olma a çalı ilan niyy tdir, m ramdır, arzudur.

T dqiğatın m qs di önc d n ümumil mi halda t dqiğatçının x yalında, qlind öz ksini tapır, sonra buna uy un olaraq t dqiğatın bütün dig r komponentl ri seçilir. Pedaqoji t dqiğatın m qs di – pedaqoji proses v hadis l rin s b b-n tic laq l rinin, qanunauyunluqların a karlanması v bu sassa n z riyy v metodikaların i l nm sidir.

T dqiğatın obyektı – Seçilmi mövzunu öyr nm k, t dqiğ etm k üçün yer, m kan, predmet, hadis v ya prosesdir.

deduksiya- Xüsusi faktlardan, nümun l rd n ümumi n tic l r , teoreml r , qaydalara, t rifl r do ru getm kdir.

Deduksiya – Ümumi anlayı lardan, t rif v teorem- l rd n xüsusiyy , konkret , nümun l r getm kdir.

Elmi fakt – Faktlar elmi bilkl rin sasını t kil edir. Binanı tikm k üçün in aat materialları n q d r vacibdir- s , t dqiqaat i i üçün d faktlar bir o q d r vacibdir. N tic ld etm k, n yis saslandırmaq üçün fakt lazımdır.

emal- H r hansı bir mövzu il laq dar olaraq ilk m nb l r sasında elmi m lumatları sisteml dir n, özün- d c ml dir n elmi s n ddir.

Prinsip – Latın sözü olub, “ sas”, “Ba lan ıç” de- m kdir. H r hansı bir mövzunu, elm sah sini, n z riyy ni, t limi öyr nm k üçün sas istinadgahdır, t l bdir.

ixtisasla dırılmı Müdafi urası – t dqiqaatçının mü yy nl dirdiyi v müvafiq elmi uranın t sdiq etdiyi mövzu sasında ba a çatdırılmı v müzakir edil r k b y nilmi dissertasiyasının müdafi si üçün ixtisasa uy- un yaradılan v müt x ssişl rin c lb edildiyi elmi m c- listdir. xtişasla dırılmı Müdafi urasının t kil olundu u ali m kt bin r hb rliyi h min uranın normal f aliyy ti üçün lazım olan raiti yaradır. Magistr dissertasiyasının müdafi si üçün d müt x ssişl rd n ibar t ixtişas- la dırılmı müdafi urası yaradılır v rektor t r find n r smil dirilir.

Maket – (fr. maquette, ital. macchietta – eskiz) – Müxtlif elm sahələrində işlənilən anlayışdır. Pedaqoji elmində müəyyən obyektin kiçik ölçülərdə nümayiş etdirilməsi imkan verən modeldir, ilkin nümunədir. Təlim prosesində yəni vəsait kimi istifadə olunur. Pedaqoji tədqiqatda hər hansı bir ideyanın, layihənin və ya məktəbini hazırlamaqdır. Tədqiqatın nəticələri və ya dissertasiyanın mətni çap edilmiş nümunənin və ya məktəbi hazırlanır. Kəllə, cədvəllər, diaqramlar illüstrasiyalar və ya cədvəlin ardıcılıqla düzülür - yəni sənətin və ya məktəbi hazırlanır.

Modell dirm - (lat. modulus – ölçü, nümunə) – konkret obyektlərin onların modelləri üzərində tədqiq edilmiş metodudur. Realsürtdə mövcud olan obyekt və hadisələrin modellərinin hazırlanması və quraşdırılması; öyrənilən obyekt və hadisələrin xarakteristikalarının yaxınlıqla dırılması; müvafiq modellərin hazırlanmasının rəsiyal qaydalarının tapılması; sənətlidə idarə olunması təbiətin və sosial gerçəkliyin müəyyən fragmentlərinin analogiyalar (modellər) əsasında təhlil tədqiqatında model dirm metodunun qarşısında duran vəziyyətdir.

Pedaqogika elmində model metodu qədim tarixə malik olsa da, müasir dövrdə daha geniş tətbiq olunmaqdadır. Tədqiqat prosesində müəkkəb və çətin obyektləri, müəkkəb prosesləri məhz model əsasında öyrənmək mümkündür.

T crüb nin, sına ın obyekt üz rind deyil, onun mü yy n sur td t rtib olunmu v zedicisi üz rind aparılması modell dirm dir.

Modell dirm irimiqyaslı t dqıqatların t kili prosesind realla dırılır. Modell dirm metodundan t dris planının, t lim v ya istehsalat m yinin, t rbiy proqramının t kiilind istifad olunur.

Pedaqoji proses mür kk b obyektidir v onun modelini yaratmaq t dqıqatçının n mühüm probleml rind n biridir. Müasir dövrd yaradılan pedaqoji modell rin ks riyy ti didaktik hadis l r aiddir

Didaktikada model metodu a a ıdakı m s l l rin u urlu h lli üçün rait yaradır:

1. T dris materialının strukturunun optimalla dırılması.
2. T dris prosesinin planla dırılması.
3. T lim-idrak f aliyy tinin idar olunması.
4. T lim-t rbiy f aliyy tinin v hd tinin t min olunması.
5. T lim prosesinin diaqnozla dırılması, proqnozla - dırması v layih l dirm si.

Monoqrafiya- (yun. monos-t k v grapho- yazı) Bu v ya dig r problem v ya mövzu üzr aparılmı t dqıqatın yekynlarını özünd ks etdir n geni elmi s rdir. Elmi konfransın materiallarını v ya mü ssis nin elmi-t dqıqat i l rini özünd c ml dir n böyük elmi topludur. Monoqrafiya adını almı bel s rl rd n t dqıqatçı d y rli m nb kimi istifad ed bil r.

Bununla b rab r t dqi qatçı- magistr özünün dissertasiyasını da xtisasla dırılmı Elmi uranın m sl h ti il monoqrafiya klind çap ed bil r.

Mövzu – (r. rus. t ma, yun thema – t dqi qat, müha- kim , izahat predmeti) – Mövzu - t dqi qat probleminin qısa, konkret, lakonik ifad sidir.

Menecer – (ing. maneger, manege – idar etm k) menecment sah sinin magistri hesab olunan – Magistr- menecer, nzibati i l r üzr magistr anlayı ları da vardır. Pedaqoji menecer – t hsil prosesinin idar olunmasını t - min ed n v onun effektivliyini artırma a yön ld n ma- gistr, r hb r ba a dü ülür.

T lim- Mü llimin r hb rliyi altında bilik, bacarıq v v rdi l r qazanma a yön ldilmi pedaqoji prosesdir. T lim iki t r fli p daq ji pr s sdır: öyr d nl öyr n nl r arasında qar ılıqlı f aliyy tdır. Öyr d n s t lim zamanı üç istiqam td f aliyy t göst rir:

1. Bilik, bacarıq v v rdi l rin m nims nilm sini t kil dir;

2. H min bilik v bacarıqlar vasit sil öyr n n s- l rd üurun, psi ikanın inki afına diqq t y tirir;

3. Z ruri lan m n vi, psixoloji k yfiyy tl rin a ı- lanması qay ısına qalır.

T lim h m t hsill ndirici, h m t rbiy edici, h m d inki afetdirici v zif l ri kompleks h yata keçirir.

Diferensial t lim- T hsilalanın xsiyy tin yön lmi t limdir. Diferensial t lim – t limi f rdil dirm y imkan verir.

T limd diferensiasiya bir neç istiqam td aparıla bil r:

1. T hsilalanların qabiliyy tl rin gör (ümumi qabiliyy tl r xüsusi qabiliyy tl r v s.).
2. T hsilalanların maraqlarına gör .
3. T hsilalanların ixtisasına gör .

Diferensial t lim müxt lif s viyy li t lim – t hsil- t rbiy prosesinin el t kilini n z rd tutur ki, h r bir t h- silalanın t dris materialını öz qabiliyy tin v öz imkan- larına uy un kild m nims m k imkanı ld etsin

Bu halda baza bilikl ri müxt lif s viyy l rd m - nims nilmi olur. T hsilalanın t lim-idrak f aliyy ti qiym tl ndiril rk n, onun s yi v yaradıcılı ın n z r alınır.

T rbiy – «T rbiy » r b sözüdür. Bu sözün kö- künd «R bb” k lm si vardır. M nası “Do ru yol göst r- m k”, “ slah etm k”, “Yeti dirmık”, “ rs y çatdırmaq” dem kdir. «R bb» Allahın 99 adından biridir. Quranda «Allah» adından s nra n ç i l n n (935 d f) “R bb” k lm sidir ki, bu da “T rbiy d n”, ”N m t v r n”, “ n- sanları m n vi yüks li aparın” d m kdir. “Mür bbi” sö- zü d «R bb” k lm sind n m ydana g lmi dir.

T rbiy nin m qs di: böyüm kd olan n slin hazırlı ı, xsiyy t kimi inki afı v formala ması il ba lı önc d n mü y nl diril n (proqnozla dırılan) n tic l r; t rbiy i l ri prosesind ld edilm y yön l n niyy tdir.

M q s din aydın, d rk edilm si pedaqoji n z riy-
y nin yaranmasında h lledici rol oynayır. Nec insan for-
mala drılması niyy tinin aydın v d qiq sur td t s vvür
edilm si bütün t rbiy prosesinin mahiyy tinin düzgün
mü yy nl dirilm sin rait yaradır, mü llimin,
t rbiy çinin praktik f aliyy tini istiqam tli ndirir.

T rbiy prosesind insanda xlaqi, m n vi keyfiy-
y tli r yaranır, xarakter, s ciyy formala ır. “ xlaq” sözü
d r bc “X lq” k lm sind n m l g lmi dir ki, bu da
“Xarakter”, “S ciyy ” m nalarını verir. “M xluq” sözü d
buradan meydana g lmi dir. Az rbaycan xalqının milli
xüsusiyy tli ri, özün m xsus s ciyy si, ad t v n n l ri
vardır. M s l n, qonaqp rv rlik, böyüy hörm t, qadına
hörm t, a saqqal sözünün, a birç k sözünün e idilm si,
xalqın s ciyy vi, xarakterik xüsusiyy ti olmaqla, h m d
xlaqi keyfiyy tdir. Xalq misalında deyilir: “Qona ın
ruzusunu Allah yetirir”. M. Ka qarlı h l XI srd deyirdi:
“Paltarın yax ısını özün götür, yem yin yax ısını qona a
ötür.”

“M n viyyat”- is “M na” sözünd n m l g lmi
insanın m nasını, d y rini bildirir. r f, l yaq t, düzlük
v do ruçuluq, sad lik v t vazökarlıq, m rdlik v igidlik,
dostluq v yolda lıq, v t np rv rlik, hörm t v qay ı-
ke lik v. s m n vi z nginlikli r aiddir.

T hsil - “T hsil” r b sözüdür. ”Hasil” sözünd n m l g lmi dir. Y ni “N tic ”, “Yekun” dem kdir. T - lim v t rbiy nin n tic sind t hsil meydana g lir.

T hsilin m qs di: h rt r fli inki af etmi xsiyy tin formala dırılması; özünün maraqlarına v c miyy tin t l bin uy un olaraq yaradıcı potensialından istifad et- m k bacarı mın inki af etdirilm si; müt r qqı ad t v n n l rin davam etdirilm si; elmin, texnikanın, m d niy- y tin inki af etdirilm si, tarixi varisliyin t min edilm si; dünyanın elmi sur td anla ılması; etnikl rarası m - d niyy tl rin inki af etdirilm si; t hsilin bütün istiqam t- l rinin yenil dirilm si; insanın bütün h yatı boyu fa- sil siz t hsili; t hsilin müy ss rliyi; distant t limin inki af etdirilm si; informasiya texnologiyalarından geni sur td istifad olunması; t hsilalanların akademik mobilliyi; v t nda t rbiy si; pedaqoji kadrların elmi t dqıqatçılıqda f al i tirakı; yüks k ixtisaslı müt x ssis kadrlarının hazırlı mın t min edilm si; pe mobilliyi v s.

T hsil mü yy n t dris mü ssis l rind v ya müst - qil yolla h yata k çirilir.

T hsil g ni anlayı dır. nun bütün növl ri v f r- maları bu anlayı da c ml ir. M kt b q d r t hsil, ibtidai t hsil, natamam rta t hsil, ümumi orta t hsil, rta i tisas t hsili, ali t hsil, t niki p t hsili, pedaqoji t hsil, tibbi t hsil, h rbi t hsil, magistr t hsili, fasil siz t hsil, t kmill m t hsili, dini t hsil, özünüt hsil v s. t hsil an- layı ma aiddir.

inki af - P daq gikada siyy tin inki afı dedikd
nun daha çox psixi, m n vi inki afı ba a dü ülür. Y ni,
iradi keyfiyy t l r, yadda , hafiz , t s vvür, t x yyül, t -
f kkür, diqq t, m suliy t v s. psi l ji keyfiyy t l r t -
lim v t rbiy prosesind inki af edir. sin malik ldu-
u psi l ji üsusiyy t l r p daq ji pr s sd ist r-ist m z,
by ktiv kild mü yy n d r c d inki af dir.

P daq ji pr s sin bu imkanını bil n v nu öz i ind
n z r alan mü lliml r v dig r t rbiy çil r h min inki-
afın s viyy sini yli yüks ld bilirl r. Bu m nada
inki af p daq ji pr s sin h m z mini lur, h m d n tic -
sin ç vrilir.

3. MÖVZUNUN SEÇİLMİSİ

Mövzunun seçilməsi dissertasiyanın uurla başa çatması üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Yaxı deyirlər – düzgün seçilmiş mövzu işin yarısı deməkdir. Mövzudan aydın olmalıdır ki, burada başlıca olaraq nədən danışılacaqdır. Magistr dissertasiyasının mövzusu magistranın təhsil aldığı ali tədris müəssisəsinin ixtisasa müvafiq kafedrası tərəfindən müəyyənləndirilir.

Dissertasiya mövzusunun seçilməsi magistr hazırlığının ilkin mərhələsində – birinci semestrində başlanılır. Kafedralar magistr dissertasiya işlərinin mövzularını müəyyənləşdirməli, onların hər il təzəli, kafedrada müzakirə edilən və fakültənin uralının təsdiqini və rəhbərlik edir. Mövzular müəyyənləşdirildikdən sonra, təhsilin müasir və perspektiv inkişafı, təhsil qarşısında duran aktual və zəruri, təhsil islahatları, dövlətimizin təhsil siyasəti, habelə kafedranın əməkdaşlığı ilə işlərinin səmərəliliyini artırmaq və magistrantlar yüksək hazırlıqlı və ixtisaslı mütəxəssislər kimi yetişdirilməlidir.

Magistrant sərbəst kild mövzu seçmə hüququna malikdir. Magistrant mövzu seçməkdə çətinlik çəkərsə fənn müllimindən və ya ixtisas kafedrasından məsləhət ala bilər.

Mövzu seçilərkən onun aktuallığına xüsusi fikir verilməli, həmçinin mövzunun dəbiyyatda necə təsvir olunması, tədqiqatçılar tərəfindən işlənməsi və s. nəzərə alınmalıdır.

Yeni tədqiqata bələyən tədqiqatçının ixtisas psixoloji cəhətdən hazırlıqda az həmişə tələsib etmir.

Bir çox magistrantlar mövzunun çətinliyindən heç də qorxmur, ixtisas sahəsinə bələyir, qarşıya çıxan hər cür çətinliyi aradan qaldırmağa, ciddi tədqiqat işləri aparmağa başlayır. Belələri əsl elmlərin daxil olmaq istəyirlər. Onlar yaxınbaadüürlər ki, elmlərin daxil olmağına gərgin yaradıcılıq, tədqiqatçılıq qabiliyyətlərinin bilik, mənbələrdən səmərəli istifadə etməklə bacarıqla tələb edilir. Belə magistrantlar düzgün mövzu seçə bilər, ixtisas sahəsinə bələyir, məqsədyönlü çalışır, dəbiyyatdan yaradıcılıqla istifadə edir və uurlu nəticələr əldə edirlər.

Mövzu seçilərkən onun konkret, aktual və həmişəyə tli olmasına fikir verilməlidir. Belə mövzunu daha dərin, təhliləli və məlumatlı etmək mümkündür.

Mövzunun seçilməsində tədqiqatçı magistrant işləyəcəyi problem üzrə kitabxana kataloquna, ixtisas jurnallarına, dövrü mətbuatına nəzər yetirə bilər.

Bu mövzuda hansı d biyyat mövcuddur?! Hansı t dqiqaçılar bel bir mövzunu daha v v l l r i l m i l r v s.

Magistrant mövzunun seçilm sind q ti q rara g l-dikd n sonra dekanın adına riz il a a ıdaki formada müraci t edir:

Magisrtatura v aspirantura öb sinin dekanı _____

_____

magisrtantı

_____

t r find n

(istisas, qrup)

R Z

Xahi edir m m nim adıma a a ıdaki magistr dissertasiyası mövzusunu t sdiq ed siniz.

Mövzu

_____

mza: _____

Tarix

Magistrantların dissertasiya mövzuları rektorun mri il r smil dirilir. Mövzunu seçmi magistrant mövzunun mahiyy tini, ideyasını, m qs d v v zif l rini özü üçün tam aydın etm lidir. Mövzunun aktualı ı, elmi yeniliyi, praktik h miyy ti, pedaqoji d biyyatda i l nm s viyy si haqqında t dqiqaçtı ardıcıl dü ün m li, müvafiq

çalı malar aparmalıdır. Bütün bunlar mövzunun tam, aydın d r k olunmasına, dissertasiyanın sistemli i l n m - sin köm k ed c kdir. Son dövrl rd , t hsilimizd ged n islahatlar, yenilikl r, pedaqoji mövzuların da yenil - m sin v t kmill m sin s b b olmu dur. T hsil sis - temind qloballa ma, Avropa m kanına inteqrasiya, Bo - lonya t hsil sistemi v dig r m s l l r pedaqoji elmin sa - h sini, m zmununu, daha da geni l ndirmi , yeni f al t - lim metodları, t limd interaktiv metodlar, t hsil islahat - ları, t hsilin kompüterl dirilm si, t hsilin humanistl - dirilm si, demokratikl dirilm si, diferensialla dırılması kimi problem m s l l r pedaqoji mövzular sırasına daxil olmu dur.

4. ELMİ MƏLUMATLARIN TOPLANMASI

Seçilmiş mövzu ilə bağlı daha geniş pedaqoji tədqiqatın öyrənilməsinin ilk öncə problemin ümumi kəşfiyyatı öyrənilməsinə başlaması lazımdır ki, mövzu haqqında ümumi təsəvvür yaransın. Sonra yeni materialların axtarılmasına keçmək lazımdır.

Elmi tədqiqatın öyrənilməsi ciddi bir işdir. Bu baxımdan elmi tədqiqatla məşğul olduqda, məqalələr və kitabları oxuduqda qeydlər aparılmalı, çıxarılmalı edilmişdir. Yaxşı deməkdir ki, nə solun yazı, nə qiymətli sözlər qalıcıdır. Əgər kitab və jurnal özününküdürsə şifənin kənarında bəzi qeydlər də, işarələr də etmək olar. Bu xüsusda qəbul edilmiş işarələr var ki, onlar da müəyyən mənalara ifadə edilir. Onlara aşağıdakılardır:

!- yaxşı; !!- çox yaxşı deyilmi dir.

?- aydın deyil, inandırıcı deyil, ümumiyyətlədir.

_____ - diqqət yetirmək lazımdır

> - daha çox, işarələnmişdir

< - daha az, zərərli deyilmi

= - ümumi fikir
} –yekun fikir
|| - tkrar fikir

Öd biyyat üz rind i l rk n r ngli q l ml rd n, xüsusil qırmızı q l md n mü yy n i ar l rin qoyulmasında istifad etm k olar. Psixoloqlar deyir ki, qırmızı r ng diqq ti daha çox c lb edir.

Tdqıqatçının öd biyyat üz rind i inin keyfiyy ti onun çox oxuması il deyil, saslı oxuması il ölçülür. Buna gör öd oxu texnikası, oxu m d niyy ti t dqıqatçının ba lıca keyfiyy tl rind n biridir. Oxu m d niyy ti çox geni bir anlayı a malik olub adi kitab oxumaqdan, yaradıcı oxuya q d r , oxucunun mü llifl h mfikir, sanki eynihüquqlu mü llif olmasına q d r uzanır. Oxu m d - niyy ti t kc n oxumaq deyil, h m d nec oxumaqdır. Oxu m d niyy ti mütali üçün lveri li raitin yaradılması, zehni m yin texniki v gıgiyenik t l bl rin m l edilm si dem kdir. Y ni kitabın m zmunundan, oxunun m qs dind n asılı olaraq oxucunun müxt lif üsullarla i l m k bacarı ına yiy l nm si, habel kitabdakı materialın sisteml dirilm si, onlardan istifad edilm si, oxunmu materialın t tbiq edilm si, icmalla dırılması, qeydl r aparılması v s. dem kdir.

Oxu m d niyy tinin vacib rtl rind n biri t dqıqatçının kitabxana-biblioqrafik savada yiy l nm sidir.

Tdqıatçı kitabxanadan istifad etm k bacarı ına yiy l nm li, kataloqların köm yi il ist nil n d biyyatı tez bir zamanda tapmaq, yeni ıxan d biyyatı izl m k, lü tl rd n, m lumat kitablarından, ensiklopediyalardan istifad etm k bacarı ına yiy l nm lidir.

Oxu m d niyy ti h mçinin oxunmu materila t nçidi yana maq dem kdir. Materialın mahiyy tin varmaq, faktları d qiql dirm k, müqayis l r etm k, ümumi l dirm l r aparmaq, n tic l ri tutu durmaq t dqıatçı oxucunun sas xüsusiyy tl rind ndir.

Tdqıatçı-oxucu a a ıdakı bacarıqlara yiy l nm li dir:

1. Probleml ba lı lazımı d biyyatı seçm yi bacarmalıdır.

2. Bibloqrafik kataloqlardan, bilik m nb l rind n, internet xidm tind n istifad etm yi bacarmalıdır.

3. Oxunmu materialı d rind n ba a dü m lidir.

4. Oxunmu materialdan t dqıatın mü yy n f sill - rind , bölm l rind istifad etm yi bacarmalıdır.

5. Oxunun texniki üsullarından istifad etm yi bil m lidir (ıxarı lar etm k, icmalla dırmaq, tezis hazırlamaq, r y yazmaq, sitatları qeyd etm k v s.).

6. Oxunun gigiyenik t l bl rin , zehni m yin elmi t kilin m l edilm lidir.

Bunu da xüsusi qeyd ed k ki, istifad edilmi d - biyyatın üzünün eyni il dissertasiya m tnin köçürülm si yolverilm zdir. g r mü yy n hiss nin dissertasiya m tnind verilm sin ehtiyac duyulursa, o zaman

h min hiss dırnaq için alınaraq mü llifin v s rinin adı, köçürülmü hiss nin s hif si göst rilir. s rd n mü llifin fikri sitat kimi dissertasiyada veril rk n d bel edilm lidir. Sitatlar d qıq v t hrif olunmadan verilm lidir. Sitat dissertasiyanın mü llifin bir sıra mühüm m s l l rin saslandırılmasında, h mçinin öz fikirl rinin saslandırılmasında sas istinadgah hesab olunur. Ona gör d veril n sitat h miyy tli, ciddi m s l l rin saslandırılmasına xidm t etm lidir.

lk m nb l rd , Prezident F rmanlarında, dövl t s - n dl rind , klassikl rin s rl rind veril n m lumatların, faktların do rulu una, h qıqiliyin v d qıqliyin übh yoxdur. Magistrant t dqiğatında bu m nb l r müraci t etm li, onlardan istifad etm lidir.

Ulu önd rimiz Heyd r liyevin s rl ri, t hsilimimizin inki afında onun xidm tli ri, müdrik fikirl ri, habel son dövrl rd prezident s r ncamı il n r olunan kitablar, r smi dövl t s n dl ri, t hsil haqqında Qanun, habel t dqiğat xarakterli elmi n rli monoqrafiyalar, elmi – pedaqoji, n z ri toplular, elmi konfransın materialları, t dris mü ssis sinin elmi x b rl ri, elmi-t dqiğat materialları, ixtisas jurnalları, pedaqoji m tbuat dissertasiyanın yazılmasında magistrantın istifad ed bil c yi n etibarlı, n g r kli, n do ru v h qıqi m nb l rdir.

Bibliografik m lumatları toplamaq üçün magistrant h m lifba kataloqundan, h m d sistemli kataloqdan istifad etm yi bacarmalıdır.

Kitab və kitabxanadan istifadə qaydaları haqqında magistrantın lazımı dərəcəli biliyi olmalıdır. Görkəmli pedaqoqların, tədqiqatçıların soyadı, sənədləri kitab kataloqunda soyadının baş hərfi ilə verilir. Axtarılan müəllif soyadının baş hərfi ilə kitab kataloqundan axtarılıb tapılır.

Kitabxanalarda sistemli kataloqlar da mövcuddur: “Pedaqogika tarixi”, “Ail pedaqogikası”, “Tələmnin zəruriyyəti”, “Təbii və zəruriyyəti” və s. pedaqogika üzrə sistemli kataloqlarda mövcuddur. Magistrant mövzu ilə bağlı sistemli kataloqdan da özünə lazım olan dəbiyyəti asanlıqla tapabilir.

5. DİSSERTASIYA ÜZ RİNDİ

Magistr müəssisi hazırlığının tamamlayıcı mərhələsində magistr dissertasiya yazaraq onu xüsusilə dərindən Elmi Şura qarşısında müdafiə edir. **Dissertasiya üzrində ikinə qərarsında ağıdakı vəzifələr durur:**

1. Bakalavr və magistr təhsilində ixtisas üzrə qazanılmış nəzəri və praktik bilikləri sistemləşdirmək.

2. Qazanılmış nəzəri pedaqoji bilikləri konkret sahədə tətbiq etmək.

3. Magistrantın tədqiqatçılıq, müstəqillik, yaradıcılıq qabiliyyətini, müstəqil işləmə, mənbələrdən istifadə i bacarığını inkişaf etdirmək;

4. Magistr müəssisi hazırlığının səviyyəsini müəyyənləşdirmək.

Magistr dissertasiyası üzrində üçün əsas baza ağıdakılar hesab olunabilir:

Prəbləmə üzrə müvafiq dənəbiyyatın öyrənilməsi və elmi-pedaqoji təhlili

Mü llim, t l b v agirdl rin f aliyy tinin mü a-
hid dilm si, mövzu il laq dar materialların toplanması

Qabaqcıl p daq ji t crüb nin, magistrantın öz pe-
daqoji i t crüb sinin öyr nilm si, ümumil dirilm si v
mövzu baxımından t hlili

Probleml laq dar pedaqoji ksp rim ntin q yul-
ması, t crüb v mü ahid l rin aparılması

Aparılmı t dqıqatın n tic l rini ümumil dirm k
v dissertasiyada ks etdirm k.

**Magistr dissertasiyası üz rind i bir n ç m rh -
l d n ibar tdir:**

1. Mövzunun s çilm si.
2. Pr bl ml ba lı d biyyatın öyr nilm si.
3. in t xmini planının t rtibi.
4. T dqıqatın m t dlarının v metodoloji sasının
mü yy nl dirilm si.
5. Mat rialın t planması, ümumil dirilm si, sistem-
l dirilm si.
6. Dissertasiyanın “qaralama” variantının hazırlan-
ması.
7. ld edilmi n tic l rin t hlili, ümumil diilm si,
sisteml dirilm si, düz li l r edilm si
8. Dissertasiyanın yazılması.
9. Dissertasiya i inin t rtibi, cildl ndirilm si.
10. Dissertasiyaya r yl rin alınması.

11. Dissertasiya iinin müzakirəsi, ilkin müdafiəsi.

12. Dissertasiya iinin xüsuslaşdırılması Elmi ümumi qarşısında müdafiə dilməsi.

Dissertasiya üzrində iinin icrası zamanı aşağıdakı tələblərə riənlənməlidir:

1. Dissertasiya iini üçün seçilmiş mövzu aktual iməlidir.

2. Mövzu üzrə psixoloji-pedaqoji diaqram öyrənilməli, yəni cəmiyyətimizdə tətbiq edilə bilər.

3. Dissertasiya iini ilmi-tədqiqat əraqləri diağımalı, elmi dildə yazılmalıdır.

4. Kəmiyyət pedaqoji tədqiqat mətləblərindən istifadə edilə bilər.

5. Dissertasiya iini mövzusunun nəzəri məsələləri, mühüm müddələri tədqiqatın əsas bölmələrində tam hərtərəfli dilməlidir.

6. Qabaqcıl pedaqoji təcrübə, məktəb təcrübələri, magistranın öz pedaqoji və elmi-tədqiqat təcrübəsi mövzu baxımından tətbiq ediləli, dissertasiyada əks etdirilməlidir.

7. Araşdırılan mövzu ilbəil dövlətsənədləri, Azərbaycanın görkəmli xüsusiyyətlərinin təhsil haqqında düşüncələri, klassik və müasir pedaqoqların fikirləri yerli-dixə dissertasiyada istifadə edilə bilər.

8. Mövzu ilbəil pedaqoji mətləblərdə gedən yazılara, yazılmış sənədlərə münasib təbildirilməlidir.

9. Dissertasiya i ind mövzunun ardıcıl, sistemli rhi v rilm li, ümumil dirm l r aparılmalı, n tic l r çıxarılmalı, elmi yenilik üz çıxarılmalı, t klifl r v tövsiy l r verilm lidr.

10. T dqiğatın n tic l ri aydın, bir-biril lağ li, ardıcıl, d qiq v saslandırılmı lmalıdır.

11. d biyyatdan, internet xidm tind n v dig r m nb l rd n yaradıcılıqla, s m r li istifad edilm lidir.

Magistrant diss rtasiya yazark n, lmi s rl rin üzünü köçürm l rin , ba qalarının lmi a tarı larını, tapıntılarını, ümumil dirm l rini, çı ardı ı n tic l ri «özününkül dirm y » y l v rilm m lidir. Magistr sil t dqiğatçı f aliyy ti göst rm li, lmi f aliyy tin, lmi a tarı ların ç tinliyini duymalı, öz «k fl ri» il s vinc hiss ri ya amalı, t dqiğat aparma ın n q d r a ır, ç tin v z hm tli bir i ldu unu öz si t crüb sind anlamalıdır. Yalnız bu halda magistr diss rtasiyası magistrantın lmi i inin n yüks k t zahürü, y kunu v n tic si kimi m ydana g l r v magistrant da ba a çatdırdı ı i in f r hini hiss ed r.

H r bir p dağ ji t dqiğat mövzusu p dağ ji t crüb nin öyr nilm sini t l b dir. T crüb siz n z riyy , n z riyy siz d t crüb olmaz. Magistr dissertasiya i inin yazılması il lağ dar laraq, magistrant-t dqiğatçı mü llim v t rbiy çil rin, sınıf r hb rinin, t rbiy i l ri üzr t kilatçının, ya ud, m kt bin, m kt b q d r t rbiy mü ssis sinin p dağ ji k ll ktivin i t crüb sini öyr n r k ümumil dirm li v p dağ ji pr s si daha da t k mill dirm k m qs dil t klif v tövsiy l r d hazırlaya bil r.

T dqiqtat i i üçün pedaqoji t crüb nin ümumil - dirilm si zamanı magistrant a a ıdaki m s l l r sas diqq t yetirm lidir:

-T dqiqtatın sas t lim-t rbiy v zif l ri.

-P daq ji t crüb nin m qs d müvafiqliyi.

-Mü llim v agirdl rin, t rbiy çi v u aqların, p da- q ji pr s sin dig r i tirakçılarının f aliyy tinin s m r - liliyi.

- agirdl rin t lim-t rbiy i ind qazandı ı

k nkr t nailiyy tl r.

-T dqiqtat pr s sind m kt bin, u aq ba çasının - raitinin, maddi –texniki bazasının n z r alınması.

- ld dilmi müsb t n tic l rin t tbiqi imkanlarını, y llarını v vasit l rini öyr nm k.

Magistrant dissertasiya yazark n qabaqcıl pedaqoji t crüb nin öyr nilm sin , özünün pedaqoji t crüb sinin ümumil dirilm sin xüsusi diqq t yetirm lidir.

P daq ji t crüb nin öyr nilm si zamanı – mü ahid , müsahib , int rvü, ank t, p daq ji situasiyaların t hlili, m kt b s n dl rinin öyr nilm si kimi m t dlardan isti- fad ed bil r.

P daq ji t crüb nin öyr nilm si zamanı h r bir magistrant göst ril n ardıcılı a m l tm lidir:

1. Pedaqoji t crüb si öyr nil c k k ll ktivin, mü llin, t rbiy çinin, sinif r hb rinin vv lc d n mü yy n- l dirilm si v onlar haqqında traflı m lumatların toplanması.

2. P daq ji t crüb nin öyr nilm si yollarının v m - yarlarının öyr nilm si.

3. T dris mü ssis sinin t crüb sini öyr nm k üçün “Yadda ” hazırlamaq.

4. T crüb zamanı t planmı mat rialların v faktların i l nm si, sisteml dirilm si.

5. T crüb d t tbiq dil c k ümumi id ya v istiqam tl rin d qiql dirilm si.

6. P daq ji t crüb nin öyr nilm si sasında t planmı mat rialların t dqıqat i in v ril n t l bl r v mövzuya uy unlu u.

Bel likl mövzu il ba lı pedaqoji t crüb l r, pedaqoji d biyyat öyr nildikd n sonra, öyr nilmi materiallar qrupla dırılır, sisteml dirilir, t hlil edilir v sonra magistrant t dqıqat üz rind i l m y - dissertasiyanı yazma a ba layır.

vv lc dissertasiyanın qaralama variantı yazılır. Yax ı olar ki, bu qaralama variant standart yazı ka ızlarının bir üzün yazılsın. Bel ka ızlara yazmaq, lazım g l n lav l ri etm k, d yi iklik aparmaq, arxasına yazmaq v ya s hif ni d yi m k baxımından s rf li v lveri lidir. M tnd mühüm hiss l ri ayırmaq, lazımı m s l l r diqq t yetirm k üçün qırmızı q l md n, s hif nin k narında mü yy n i ar l rd n istifad etm k i in xeyrin ola bil r.

Dissertasiya yazılark n mövzudan k nara çıxmama a diqq t yetirm li, konkret elmi cüml l rl yazılmalı, sözcülüy , t svirçiliy , artıq k lm l r yer verilm m - lildir..

“Giri ”d n ba lamaq o q d r d s rf li deyildir. “Giri ”i bir az gec - axırda yazmaq olar. Bu zaman artıq n ld edildiyi, hansı v zif l r yerin yetirildiyi d m - lum olacaqdır. Sistemli v ardıcıl i l m k üçün vv lc elmi r hb rl birlikd **dissertasiyanın konsepsiyası** hazırlanmalıdır (Bax. *lav 3*).

H r gün, h r zaman mövzu haqqında fikirl m k, axtarı lar aparmaq, qeydl r etm k lazımdır: Daha n yazmaq olar, n unudulmu dur?! ld edilmı yeni fakt v materiallar m tın müvafiq yerl rin *lav* edilir. H r f sil v ya dissertasiyanın bölm l ri b ndl ri üçün ayrıca qovluqlar da yaradıla bil r. Materiallar toplandıqca, s hif l r yazıldıqca onlar müvafiq qovluqlara yı ılır. T dqıqat i i il h r gün m ul olmaq daha s m r lidir. in qaralama variantını tez bitirm y çalı maq lazımdır. Bundan sonra i in “N tic ” hissini i l m k lazımdır. in sas hiss l ri, n tic l ri hazırdırsa o zaman t dqıqatın “Giri ”ini yazma a ba lamaq olar. Artıq t dqıqat prose-sind n i l r görüldüyü m lumdur. T dqıqat hansı metodlarla yerin yetirilmı dir, hansı yenilikl r ld olunmu dur, t dqıqatın praktik h miyy ti n d n ibar tdir v s. bu kimi m s l l r “Giri ” d yazılır. Dissertasiyanın qaralama variantı bütövlükd oxunduqdan sonra

Übhd siz b z i düz l i r edilir, imla v üslub s hvl ri islah edilir, g r kirs m tn b z i lav l r edilir v dissertasiya bütövlükd yazılır. elmi r hb r t r find n b y nildik- d n sonra lyazma kompüterd yazılma a verilir.

Dissertasiya i inin yazılması, müdafi si magistrantın müst qil yaradıcılı ını, t dqıqatçılıq bacarı ını, elmi-pe- daqoji biliyini, g nc müt ssisin hazırlıq s viyy sini mü yy nl dir n sas meyarlardan biri hesab olunur.

6. M N B L R Ü Z R N D

Dissertasiya mövzusu ilə bağlı magistrant tədqiqatçı ədəbiyyatı, yazılı mənbələri təhlil etməlidir. Bunun üçün o kitabxanadan internet sahifələrindən gərəkli pedaqoqların, müasir pedaqoqların sayıtından, sahifələrindən istifadə etməlidir. Tədqiqat mövzusu ilə bağlı bibliografik siyahı tərtib edilməlidir. Bu siyahıya Azərbaycanla əlaqəli, xaricdən alınmış müxtəlif sahələr, dissertasiya və avtoreferatlar, rəsmi sənədlər, mətbəsinə (pedaqoji üranın materialları, sinif jurnalları, ağır gündəlikləri və s.), qəzet və jurnal məqalələri, məlumat kitabları, ensiklopediyalar, yazmalar, arxiv materialları daxil ola bilər. Xarici sahələr, yazmaları, keçmiş arxiv sənədlərini tədqiqatçı oxuya bilmədikləri onları mətbəsinə oxutdura bilər, onların köməyindən istifadə edə bilər.

Azərbaycan təhsilinin, pedaqoji elmin inkişafında Heydər Əliyev mərhələsi, Heydər Əliyev dühası xüsusi yer tutur. Onun yetiştirilən gənclərinin milli və xalq təربiyəsi haqqında sənədləri dəyərli fikirləri vardır.

Ulu öndrimizin Azərbaycan Respublikası Gənclərinin I Ümumrespublika Forumundakı nitqi Azərbaycan gənclərinin təbii və təhsili üçün əsaslı bir proqramdır. Tədqiqatçı öz sərəndibüdəy rli mənbəyə müraciət etməli, dissertasiyanın metodoloji əsasını üçün əsas məxəz, bir istinadgah kimi ondan istifadə etməlidir.

Dissertasyada istifadə edilmiş dəbiyyat real və ziyətli kəsətdir. Yaxşı olarkı, son, yeni dəbiyyatlardan daha çox istifadə edilsin. Dissertasiyanın sonunda istifadə edilmiş dəbiyyat lifba sırası ilə, r b r q ml ri ilə ardıcıl düzülür. Məsələn, vələ Abbasov, sonra Acalov, Babayev və s. Qzet və jurnal materiallarından istifadə edilərkən vələ müllif, sonra məqalənin adı, daha sonra dərc edilmiş qzetin və ya jurnalın adı, nəri, tarixi, nömrəsi göstərilir. Kitab göstəricisində vələ müllif, sonra kitabın adı, daha sonra nəriyyat və il göstərilir. Məsələn, *hm dov H. M. XIX sr Azərbaycan məktəbi. Bakı, Təhsil, 2006.*

dəbiyyat göstəricisində müllif, mənbə hansı nömrədə - yəni neçənci dəbiyyat sırasında durubsa, dissertasiyanın mətnində istifadə edilmiş sitat dəbiyyat göstəricisinin nömrəsinə uyğun gəlir. Məsələn, *hm dov H. M. dəbiyyat göstəricisində 20-ci yerdədir*, mətnə ondan istifadə edilmiş sitatın sonunda mötərizədə 20, sonra sitat həmin kitabda neçənci səhifədədir o r q m göstərilir. Məsələn belə: (20, 7). Müllif internet sayıtından istifadə etmiş sayıtın adı dəbiyyatda, mətnə isə nömrəsi göstərilir.

7. DİSSERTASİYANIN QURULUŞU VƏ PLANLA DİRİLMƏSİ

Dissertasiyanın quruluşu dedikdə onun ilk səhifəsindən son səhifəsinə qədər tədqiqatın əsas hissələrinin, bölmələrinin, fəsilələrinin, yarımfəsilələrinin, bəndlərinin ardıcılığı, sistemliliyi bəzəndə müəyyənlənir.

Bu quruluş əhəmiyyətli tədqiqatın nəticələri, istifadə olunmuş ədəbiyyat, ləvərlər daxil olur.

Magistr dissertasiyasının quruluşu əsas etibarilə aşağıdakı kimi olur.

Üzvlər qəti

Mündəricat

Giriş

I Fəsil: _____

1.1 _____

1.2 _____

II Fəsil: _____

2.1 _____

2.2 _____

Nəticə _____

stifad edilmişdir biyyat

lav 1 r

Dissertasiyanın quruluşu i planı il uy un olur (Dissertasiyanın i planı- lav 5).

Magistr dissertasiyası bölm 1 rinin məzmunu

Üz v r qi dissertasiyanın ilk s hif si hesab olunur. Bu s hif nömr 1 nimir. Üz v r qinin t rtibin ciddi m l edilməlidir. Bu s hif nin ba hissəsinə Nazirliyin v onun altında t dris mü ssisəsinin adı yazılır. Ondan a a ıda v r qin s a t r find “ *lyazması hüququnda*” sözləri yazılır. Daha sonra a a ıda mü llifin adı, atasının adı v soyadı yazılır (adlıq halda).

V r qin ortasında dissertasiya i inin mövzusu yazılır. Mövzu t sdiq olunmuş formada d qiq yazılmalıdır. Mövzunun altında ixtisasın ifri v adı göstərilmişdir - **MAGISTR D SSERTAS YASI** yazılır (Nümun lav 1-d verilmişdir).

Sonra a a ıda v r qin s a ında elmi r hb rin adı, soyadı, atasının adı, elmi d r c si v elmi adı göstərilir.

V r qin a a ı hissəsinə dissertasiyanın yerini yetirildiyi yer v il yazılır. (“il” sözü yazılmadan)

Üz v r qind n sonra ikinci s hif d ortada (artıq v r qin yuxarı s a küncünd 2 r q mi yazılır v s hif l r ardıcıl nömr 1 nir) MÜND R CAT yazılır. Burada dissertasiyanın bütün bölm l ri ardıcıl yazılmaqla b rab r

bölm nin ba lan 1c s hif si d göst rilir. Bölm l rin, ba - lıqların adları dissertasiyanın m tnind eyni il qısal- dılmadan, d yi dirilm d n yazılmalıdır.

F sill rin ba lıqları rum r q mi il göst rilm kl böyük h rfl rl yazılır. H r f sil yeni s hif d n ba layır. Yarım f sill rin ba lıqları r b r q ml ri il göst rilm kl kiçik h rfl rl yazılır (Ba h rfl r istisna olmaqla). F silin yarım f sill ri bel göst rilir. M s l n: 1. 1. Y ni birinci f slin 1-ci yarım f sli. Yarım f slin b ndi is bel göst ri- lir. M s l n: 2. 1. 2. Y ni ikinci f slin, birinci yarım f sli- nin 2-ci b ndi (Bax: *lav* 5).

Dissertasiyanın “Giri ”ind ilk növb d mövzunun aktuallı ı saslandırılır. Sonra t dqiqtın m qs d v v - zif l ri, obyekt, predmeti, elmi yeniliyi, praktik h miy- y ti, daha sonra da metodları, metodologiyası, f rziyy si, aprobasiyası göst rilir.

Dissertasiyanın aktualla ının izahında uzun sözçülü- y , uzaqdan ba lama a ehtiyac yoxdur. Mövzunun ak- tualları ı konkret faktlarla, m ntiqi t f kkürl saslandırıl- malıdır. Ba qa sözl des k mövzunun h miyy tiliyi, vacibliyi saslandırılır.

Mövzunun aktuallı ından sonra m ntiqi olaraq möv- zunun m qs di v m qs dd n ir li g l n t dqiqtın v zif l ri rh olunur.

Daha sonra **t dqiqtın predmeti (hansı ki, t dqiqa- qatın mövzusunu mü yy nl dirir) v obyekt (hansı ki, öyr nil n, proses, fakt v ya hadis dir)**

d qiq göst rilir. Bunların ardınca t dqiqatın metodologiyası v metodları göst rilir.

Bel likl t dqiqatın t l bin uy un olaraq daha ba - qa madd l r d t hlil edilir, açıklanır.

Dissertasiyanın “**Giri**”ind h mçinin mövzu il ba lı yazılmı s rl r yı cam rh d verilir, onlara mü- nasib t bildirilir.

Dissertasiyanın “**Giri**”i çox h miyy tli v m suliy- y tli hiss dir. Bel ki, dissertasiyanın giri ind n t dqiqatın m zmunu, h miyy ti, s viyy si haqqında mü yy n t s vvür malik olmaq olur. Dissertasiyanın “**Giri**” hiss si 4 s hif d n çox olmaya bil r.

Dissertasiyanın f sill ri öz adına uy un olaraq m z- munu i l nilir. Ad t n **Dissertasiyanın birinci f slind** mövzunun ümumi m s l l ri, öyr nilm s viyy si, pe- daqoji d biyyatda, d rslıkl rd , t dqiqat i l rind m - s l nin qoyulu u t hlil edilir. Tövsiy edilir ki, t dqiqatın obykti v predmetinin ölk mizd v imkan olarsa xarici ölk l rd öyr nilm s viyy si d ara dırılısın. Dissertasi- yanın birinci f slind n t dqiqatın ümumi c h tl rini, sas istiqam tl rini aydın görm k olur.

Dissertasiyanın ikinci f slind is artıq problemin konkret h lli, i in sas m zmunu, h tta onun t kmill - dirilm si yolları da göst ril bil r. Bu bölüm m zmunca daha üstün t hlil xarakteri da ıyr. Konkret fakt, hadis v t crüb l r sasında ara dırma aparılır, aparılmı eks

perimentin, məktub müahidlərinin nəticələri verilir. Pedagoji təcrübələri təhlil olunur.

Hər fəslin 2-dən az olmayan yarım fəsiləri olmalıdır.

Dissertasiya i i “Nəticə” ilə sona çatır. Bu hissədə tədqiqat yekunlaşdırılır, aparılmış tədqiqatların nəticələri göstərilir. Müəllifin tədqiqatında gətirdiyi yeniliklər qeyd edilir. Problemin gələcəkdə daha da təkmilləşdirilməsi, yaxşılaşdırılması üçün təkliflər verilir. Yaxşı olanları, nəticəvi təkliflərlə bəndlərlə və yaxud tezis klind konkret olaraq göstərsin.

“Nəticə” bölməsindən sonra **istifadə olunmuş dəbiyyatın siyahısı** verilir.

Dissertasiyanın dəbiyyat siyahısı əsas mətnin bir əçəkdir, hansı ki, müəllifin tədqiqatında ondan istifadə etmişdir. İstifadə edilmiş dəbiyyat siyahısı müəyyən mənada tədqiqatın elmi mədəniyyəti, etikası deməkdir.

Dəbiyyat siyahısından dissertasiyanın səviyyəsi, tədqiqatçının problemlə bəlləmlənmiş özünü göstərir.

İstifadə edilmiş mənbələrin çap olunduqları dillərdə (vəlcə Azərbaycan dilində dəbiyyat, sonra türk, rus, ingilis və s.) ləfzə sırası ilə, hər bəndi qəmləyən ardıcıl nömrələrlə siyahıda göstərilir.

Dəbiyyat siyahısı real olmalıdır. Əsas istifadə edilmiş dəbiyyat siyahıya daxil edilməlidir. Siyahıda göstərilmiş dəbiyyat neçənci nömrədə göstərilmişdir.

dissertasiyanın mətnində istinad edilmiş dəbiyyatda həmin nömrəyə uyğun olmalıdır. Dissertasiyanın yazılında mütləq edilmiş dəbiyyatda dəbiyyat siyahısına daxil olmalıdır.

Dissertasiyanın “**lav 1 r**”i dəbiyyat siyahısından sonra verilir. Lav 1 r dissertasiyanın əsas mətninin bir hissəsi-tərkib hissəsidir ki, onun lav olaraq həmişəti vardır. Lav 1 r dissertasiyanın məzmununu tamamlayır. Dissertasiyanın məzmununa ehtiyac olduqda lav 1 r verilir. Lav 1 r müxtəlif ola bilər. Bu hansı bir pedaqoji sənədin üzvi, hesabat materialının bir hissəsi, nümunəvi plan, proqram və ya xud bir protokol və ya təlimat və s. ola bilər. Lav 1 r dissertasiyanın son şəhifəsidir. Hər bir lav yeni şəhifədə verilməli və vərəqin üst sətrində “*lav 1*”, “*lav 2*” və s. yazılır. “lav 1 r” çox olduqda onu ayrıca qovluqda və ya cildlənməklə “Dissertasiyaya lav 1 r” adı ilə təqdim etmək olar.

8. MAG STR REFERATI

Mü llif magistr dissertasiyasının m zmunu ks etdir n referat hazırlayır. Referatın h cmi 5-6 s hif y q d r ola bil r. Referatın titul s hif si dissertasiyada oldu u kimidir. Yalnız burada “Dissertasiya” sözünün yerin “**REFERAT**” sözü yazılır(Bax: lav 2). Üz v r qinin arxasında i in hansı kafedrada yerin yetirildiyi, elmi r hb rin adı, soyadı, atasının adı, elmi d r c si, elmi adı göst rilir. Dissertasiyaya r y vermi r yçinin adı, soyadı, atasının adı elmi titulları göst rilir. Daha sonra dissertasiyanın müdafi vaxtı v yeri göst rilir.

Referatda sas etibaril dissertasiyanın “Giri ”ind olan m lumatlar (aktuallıq, m qs d, v zif l r, elmi yenilik, praktik h miyy t, metodlar, metodologiya v s.) göst rilir. Referatda dissertasiyanın sas ideyası, f sill r haqqında yı cam rh, t dqiqtatın n tic l ri, mü llifin t klifl ri, yenilikl ri konkret olaraq öz ksini tapır. Burada h mçinin mövzu il ba lı yazılmı s rl r d qısa rh veril bil r.

Referatda dissertasiyanın fəsiləri haqqında da müxtəlif məlumat verilmişdir.

Referatda mövzu ilə bağlı müəllifin çap olunmuş məqalələri, tezisləri, tələb elmi cəmiyyətinə, elmi konfranslarda çıxışları, tələfi rəid göstərilməlidir.

9. ELM R HB R

Magistr dissertasiyasının u urla ba a çatmasını t - min d n h ll dici v h miyy tli amill rd n biri lmi r hb rin düzgün seçilm sidir. lmi r hb r n z ri v praktik hazırlı ı, yüks k p daq ji t crüb si, lmi-pedaqoji f aliyy tinin g ni liyi, rudisiyası il f rql nm lidir. Dissertasiyaya müvafiq kafedra t r find n elmi r hb rliyi t crüb li, nüfuzlu, yüks k t dqiqaçılıq bacarı ına malik elml r doktoru v ya elml r namiz dl ri seçilir v rektorun mri i r smil dirilir. Müvafiq t limatlara sas n bir elmi r hb r 5 -d n artıq magistr dissertasiyası veril bilm z. Elmi r hb r bir t dris ili rzind bir magistranta r hb rlik üçün 40 saat t dris yükü ayrılır.

Bütün hallarda, h tta n qüvv tli t l b v ya magistrantın müst qil i in icrası zamanı lmi r hb rin m sl - h tl rin , göst ri l rin , elmi-pedaqoji istiqam tin v n - zar tin htıyacı var. dur ki, lmi r hb r magistr dis - s rtantı il münt z m laq sa lamalı, t dqiqaçılıq g di ini izl m li, bu m qs dl dissertantın m lumatlarını ardıcıl dinl m li, üzl diyi ç tinlikl ri aradan qaldırma a köm k

göstərməli, kərrəsiyə ilə aparmalı, məsləhətli verməlidir. Yəni gələcək magistranın qarşısında daima yəni məqsədlər qayulması, onun fəaliyyətinin stimullaşdırılması və səmərəliliyinin təmin olunması, müsahibə, sual-cavab, yazılı hesabat və s. «magistr-müəllim» mərkəzliyinin məhsuldarlığını təmin edir və nəticədə bu ağıllı məyusunu – magistr dissertasiyası üçün uurluqdur.

Elmi rəhbərin magistrantla birgə elmi-tədqiqat və elmi-pedaqoji fəaliyyətinin mühüm istiqamət rəndən biri onun **pedaqoji diaqnozla dırma** fəaliyyətidir. Elmi rəhbər pedaqoji diaqnozla dırma zamanı magistrin müstəqilinin müətlif fərmələrindən tutmuş onun yüksək səviyyəsi ilə dissertasiya ilə yazmasına qədər keçdiyi inkişaf mərhələlərini və inkişaf dinamikasını üz çılmalı, bilik, bacarıq və vərdətlərinin səviyyəsini, elmi-tədqiqatçılıq fəaliyyətinin məhsuldarlığını təhlil etməli, dissertasiyanın müvəffəqiyyətlə ilənməsini və müdafiəsini tələndirən bütün amilləri, yəni vasitələrin zərəkəçirməli, tədqiqatın metod və mətdikasının müəyyənləndirilməsində istiqamət verməli, həttə tələbçilərin sərənlər özünü təhsil, özünü təkmilləndirmə ilə məuləməsini, məkə fəaliyyət pəkarmütəssis kimi bələməsini təmin edən bütün obyektiv və subyektiv amilləri layihələndirməyi, planlaşdırma ilə bacarmalıdır.

Elmi rəhbərin bilavasitə iştirakı ilə magistrantla birlikdə seçilmiş **mövzunun ilkin i planı** hazırlanır. planında tədqiqatın bölmələri, fəsiləri, yarım fəsiləri, bənd

l ri, i in n z r çarpan böyük hiss l ri ayırd edilir (Bax: lav 5). Bundan sonra magistrant mü yy n edilmiş plan-qrafik sasında elmi r hb rin m sl h t v tövsiy l ri il dissertasiya üz rind çalı malarını davam etdirir. Bu davamlı birg i güzar, yaradıcı proses **“Magistr dissertasiyası üz rind i in plan-qrafiki”**nd öz ksini tapır (Bax: lav 6).

T dqiğatın u urla tamamlanması üçün yen d elmi r hb rin köm yi il magistrantın **“F rdi planı” hazırlanır**(Bax: lav 4). “F rdi plan”da mövzu, ixtisas, istiqam t, magistr pe -ixtisas t hsilinin m zmunu, magistrantın attestasiyası yekunları göst rilir.

Elmi r hb rl birlikd t dqiğatın qar ısında duran sas m qs d v v zif l r i in metodologiyası, i in yerin yetirilm metodları, pedaqoji t crüb l r, pedaqoji eksperimentl r aparmaq üçün m kt bl r, m kt b q d r t rbiy mü ssis l ri, t dris, t rbiy m rk zl ri mü yy nl dirilir.

Magistrant plana müvafiq, sistemli, ardıcıl v m ntiq uy un olaraq t dqiğat i ini tamamlama a do ru i l yir. Bu prosesd elmi r hb r k nardan mü ahid çi rolunda deyil, t dqiğatçı il münt z m ünsiyy t v münasib td olaraq vv lc d n mü yy nl dirilmiş m sl h t qrafikin uy un ona ardıcıl m sl h t v tövsiy l r verir, yeni d biyyat, material, internet s hif l ri göst rir, istiqam t l r verir.

Elmi r hb r dissertasiya i ini hiss -hiss , f sil-f sil v bütöv oxuyaraq lazım g l n düz li l ri edir, metodik

göstəri l rini verir. Magistrantı elmi i h v sl ndirir, elmi konfranslarda çıxı etm y hazırlayır, axtarıcıla, t d-qiqaçılı a yön ldir. l ba lı elmi r hb r t dqiqaçını m qal yazma a sövq edir, onu ruhlandırır v t bii ki, bel olan halda m qal d yazıla bilir.

Ba a çatmı dissertasiya i i haqqında elmi r hb r öz r yini yazır v dissertasiyanın müdafi y t qdim edilm sin razılıq verir.

Elmi r hb r r yind tamamlanmı dissertasiyanın yı cam xarakteristikasını verir, t dqiqaçın aktuallı nı, elmi-n z ri s viyy sini, praktik h miyy tını göst rir. Dissertasiyanın orijinallı nı, tamlı nı, elmiliyini, h mçinin mü llifin qoyulan m s l l rin h llin yana ma t rzini v v ziyy tını göst rir. R hb r r yind habel magistrantın t dqiqaçılıq bacarı nı, müst qilliyini, d biyyatlardan, ilk m nb l rd n istifad etm k qabiliyy tını, müdafi y hazır olma v ziyy tını, dissertasiyasının magistr dissertasiyası t l bl rin uy unlu unu, magistr elmi d r c sin layiqliyini qeyd edir.

Tamamlanmı dissertasiya i in kafedra müdirinin t qdimatı il dig r elmi d r c li, ixtisaslı pedaqoq lav r y yazır. Bu r yd dissertasiyadakı f sill r, yarım f sill r traflı t hlil edilir. Mövzunun aktuallı ı, elmi yeniliyi, praktik h miyy ti, mü llifin g ldiyi n tic l rin saslandırılması, onların h miyy tliliyi, dissertasiyanın lazımı t - l bl r uy unlu u göst rilm kl h mçinin irad v t klifl r d göst rilir. Elmi r hb rin v lav r yçinin r yi ixtisas kafedrasında müzakir y - ilkin müdafi y n azı 5 gün qalmı magistranta çatdırılır.

Bundan sonra magistrantın dissertasiyası ixtisas kafedrasında müzakir olunur v kafedranın protokolundan çıxarı la magistrant xtilasla dırılmı Elmi ura qar ısında açıq müdafi y buraxıla bilir.

10. MAG STR D SSERTAS YASININ T RT B

Üz v r qi - dissertasiyanın 1-ci s hif sidir. Bura nömr qoyulmur. (Üz v r qinin t rtibi *lav 1*-d verilmi dir).

Münd ricatda dissertasiyanın bütün bölm l ri ardıcılıqla göst rilir. Münd ricatda bütün f sill rin, yarım f - sill rin v b ndl rin ba lan ı c nömr si göst rilir.

Giri – t xmin n 4-5 s hif y q d r ola bil r. "Giri "d t dqiqtın m qs d v v zif l ri, aktualı ı, elmi yeniliyi, praktik h miyy ti, metod v metodologiyası, d biyatda qoyulu u v s. göst rilir.

sas hiss - f sill r, yarım f sill r v b ndl rdir. Ad t n iki v ya üç f sild n v h r f sil n azı 2 yarım f sild n ibar t ola bilir. Çalı maq lazımdır ki, f sill r arasında h cmc müt nasiblik d gözl nilsin.

N tic - 3-4 s hif y q d r ola bil r. N tic l r konkret olaraq göst rilir. T klifl r d veril bil r.

stifad edilmi d biyyat- real v t dqiqata uy un olmalıdır. lav mütali edilmi d biyyat, yaxud internet saytı da d biyyat siyahısına daxil olur. H r halda d biyyatda da z nginlik görünm lidir. Xüsusil son dövrl rin d biyyatına üstünlük verilm lidir.

“ **lav l r**”d mövzu il ba lı mü yy n c dv ll r, mü yy n s n din üzü, t limat v s. veril bil r.

11. DİSSERTASİYANIN TƏRTİBİNƏ GƏLƏN SƏSTƏLƏRLƏR

Dissertasiyanın mətni A-4 formatlı (210 x 297 mm.) a kağızın bir üzündə Times New Roman, Times Roman AzLat, Alk-Az-Tməsləriflərinin biri ilə 14 ölçüdə, sətirlər arasında sənəf 1.5 interval olmaqla kompüterdə yazılır və cildlənir.

Dissertasiyanın mətni kağızda boş sahələrin göstərilən ölçüləri gözlənilməklə çap edilir. Kağızın sol tərəfindən 30 mm., sağ tərəfindən 10 mm, yuxarı və aşağıdan 20 mm. Sətirdəki iarlərin sayı 60-65-dən az olmamalıdır. Sətirdə sətirlərin sayı 29-31 olmalıdır.

Dissertasiyadakı bütün xətirlər, hərflər, rəqəmlər və iarlər aydın və eyni qaralıqda olmalıdır.

Kompüterdə yazıldıqdan sonra dissertasiyanın mətnin tələvə ehtiyac olarsa 2-3 söz və ya rti i ar qaraq l mli s liq il tələvə edil bilər. Çapdan sonra

kompiiter s hvl ri h r s hif d düz li l rin sayı ikid n çox olmamalıdır.

Dissertasiyanın h cmi 70-75 s hif olmalıdır.

F sill rin ba lan ıcı rum r q mi il , ba lıq böyük h rfl rl yazılır. Yarım f sill rin ba lan ıcı r b r q ml ri il , ba lıq v b ndl r kiçik h rfl rl yazılır.

B ndin nömr si bir-birind n nöqt il ayrılan f s - lin v ya yarım f slin v b ndin nömr sind n ibar tdir. M s l n: 1. 1. 1. (I f slin I yarım f sli v I b ndi) (“ lav - l r”d bu bar d nümün l r verilmi dir).

g r disseratasyada spesifik terminologiya, h mçinin geni yayılmamı ixtisarlar, yeni simvollar, i a - r l r v s. istifad edilmis , onların siyahısı “ xtişar siyahısı” ba lı ı altında dissertasiyanın vv lind verilm lidir. Siyahı sütün klind yazılır, sütunun sol t r find (lifba sırası il) ixtisarlar, sa t r find is onun d qiç açılı ı verilir. g r dissertasiyada xüsusi terminl r, ixtisarlar, simvollar, i ar l r üç d f d n az t krar edilirs , onda siyahı t rtib edilmir.

F sill rin ba lıqları m tn simmetrik kild , bö - yök h rfl rl , yarım f sill rin ba lıqları is abzasdan ba - layaraq s tri h rfl rl yazılmalıdır. (Birinci ba h rf istisna olmaqla). Ba lıqların yazılı nda sözl r s tird n s tr keçirilm m li, ba lı ın sonunda nöqt qoyulmamalıdır.

g r ba lıq iki cüml d n ibar tdirs , onları nöqt qoy - maqla bir-birind n ayırmaq lazımdır.

F sil v yarım f sill r, el c d ba lıq v m tın arasında k m saf 2.5 interval olmalıdır. Ba lıqların altından x t ç km k olmaz.

H r f sil yeni s hif d n ba layır. Dissertasiyanın s hif l rinin nömr l nm si s hif nin sa yuxarı küncünd olur. Birinci s hif y nömr qoyulmur. Üz v r qind n sonra g l n s hif y “2” r q mi qoyulur.

12. MAGİSTR DİSSERTASİYASININ MÜDAFİSİ

Magistr dissertasiyasının müdafiəsi bir qayda olaraq tədris ilinin sonunda – may, iyun aylarında təşkil edilmiş qrafik formasında keçirilir.

Tamamlanmış dissertasiya cildləndikdən və referat hazırlandıqdan sonra magistrant onu elmi rəhbər təqdim edir. Elmi rəhbər onu öz rəyi ilə birlikdə ixtisas kafedrasına təqdim edir. Kafedra dissertasiyanı tədqiqat işinin tematikasına uyğun olaraq elmi dərci olan müəssisəyə göndərir. Rəhbər yətdə alındıqdan sonra dissertasiya kafedrada müzakirə olunur, magistrant kafedra qarşısında ilkin müdafiə etməli olur. **Kafedranın müzakirəindən sonra dissertasiya, referat, rəylər, fərqli plan və kafedranın müzakirə protokolundan çıxarılan dekanlığa təqdim edilir.** Dekanlığın kafedra tərəfindən təqdim edilmiş materialların əsasında magistrantın müdafiəyə buraxılması məsələsi həll edilir. Müdafiəyə buraxılmıyən magistrantın əlaqədəki sənədləri dekanlığın tərəfindən xüsusilə dırılmıyən Elmi xüsusatın Elmi Katibinə təqdim edilir.

- 1. Magistr dissertasiyası (cildl nmi) – 1 nüsx**
- 2. Referat – 1 nüsx**
- 3. Elmi r hb rin r yi**
- 4. R smi r yçinin r yi**
- 5. xtisas kafedrasının müzakir protokolundan çıxarı ı**

6. Magistrantın f rdi planı

Elmi katib s n dl ri yoxlayır, qeydl rini edir, sisteml dirir v xtisasla dırılmı Elmi uraya t qdim edir.

Dissertasiyanın müdafi si t hsil mü ssis sinin elmi urasının q rarı il yaradılmı xtisasla dırılmı Elmi uranın iclasında aparılır. xtisasla dırılmı Elmi uraların yaradılma qaydaları T hsil Nazirliyi t r find n mü yy n edilir v t dris mü ssis sinin rektoru t r find n r smil - dirilir.

Mü yy nl dirilmi qrafik sasında magistrant xti- sasla dırılmı Elmi uranın qar ısında müdafi edir. H r magistrantın xtisasla dırılmı Elmi ura qar ısında mü- dafi sin 30 d qiq vaxt ayrılır. Bu vaxtın 15 d qiq si magistrantın çıxı ina ayrılır. Çıxı ın m tni magistrantın lind olsa da, yax ı olar ki, çıxı v r qi üzünd n oxumaq- la olmasın. Magistrant vv lc d n bu çıxı a yax ı hazır- la malı, ifad li, savadlı, elmi kild , sakit t rzd , d lil v sübutlarla öz çıxı ını qurmalı, ehtiyac olarsa texniki vasit l rd n – kompüter, maqnitofon, proyeksiya ciyazlarından istifad etm lidir. g r magistrant t l s - t l s , yaxud zb rc sin (sanki özü üçün danı ır)

danı ırsa, sözl rin axırını demirs v ya çox astadan, qorxa-qorxa, h y canlı, ifad siz, emosiyasız danı ırsa – t bii ki, bütün bunlar h miyy tli d r c d müdafi nin qiym - tin t sir göst r c kdir.

Magistrant Elmi ura qar ısında kürsüd n danı ır. Sxem v c dv ll ri, eksperiment n tic l rini göst rm k üçün lind göst rici olur. Ehtiyac olarsa kürsüd n dü ür, lövh d n s yazır, izah edir. Natiq çıxı ını sad cüml l l rl qurur, “M n” xs v zliyind n istifad etmir (“M n bunu etmi m”, “M n bu n tic ni almı am” kimi cüml l rin yerin , “A a ıdaki n tic l r alınmı dır... ”, “Aparılmı t dқиqatın n tic sind m lum olmu dur ki,... ” kimi cüml l rin i l nm si m sl h tdir), inamla danı ır, r q ml rd n, sitatlardan, t rifl rd n istifad ed rk n, ehtiyac olarsa çıxı ın m tnin arada bir baxa bil r.

Magistrantın müdafi zamani çıxı ının qurulu u üç hiss d n ibar tdir:

Birinci hiss dissertasiyanın giri hiss sind olan materiallardır ki, magistrant onu yı cam kild komissiya üzvl rin danı ır (Aktuallıq, elmi yenilik, praktik h - miyy t, predmet, obyekt, metodlar, metodologiya, m nb - l r, aprobasiya v s.)

kinici hiss dissertasiyanın f sill rinin ardıcılıqla rhi v izahıdır. Bu zaman h r f sild yerin yetirilm i l r v alınan n tic l r rh olunur. Magistrant fikirl rini saslandırmaq üçün plakatlardan, sxem v c dv ll rd n, diaqramlardan texniki vasit l rd n istifad edir.

Üçüncü hiss dissertasiyanın n tic l rin h sr olu-
nur. Burada alınmı n tic l r, yekunla dırılmı fikirl r,
t klifl r, istifad edilmı sas m nb l r komissiya üzvl ri-
n çatdırılır.

Bundan sonra r yl r oxunur, iradlar deyilir. Magist-
rant qeyd edil n iradlara öz münasib tini bildir bil r v
ya onlarla razıla a bil r.

Magistranta veril n suallara magistrant qısa, konkret
v saslandırılmı cavablar verm lidir. Magistrantın çıxı ı
v cavabları aydın, s lis, d qıq, inamlı v elmi d lill rl
saslandırılmalıdır. Magistrant fikirl rini saslandırmaq
üçün ilk m nb l rd n, klassikl rin fikirl rind n, öz
dissertasiyasından fakt v nümun l r, misallar g tir bil r.

Magistrantın müdafi zamanı geyimi, s liq liliyi,
nitqi, h r k t v davranı ları da müdafi nin u urla keçm -
sin , komissiya üzvl rind xo t ssürat yaranmasına
s b b ola bilir. Bütün bunlar magistr dissertasiyası mü-
dafi sinin **qiym tl ndirilm meyarlarına** daxildir (Qiy-
m tl ndirm meyarlarının nümun si- *lav* 7-d verilmi -
dir).

Magistr dissertasiyasının müdafi si kollektiv qar ı-
sında yüks k t l bkarlıq, prinsipiallıq, diskussiya raitin-
d elmi, etik qaydalara m l edil r k keçirilir. Magist-
rantın elmi r hb ri v r smi r yçi müdafi d i tirak ed
bil r.

ixtisasla dırılmı Elmi uranın qapanı iclasında s dr ura üzvl ri il birlikd sad açıq s sverm yolu il magistrantın müdafi sini qiym tlı ndirir. Sonra uranın s dri müdafi i tirakçlarına magistrantın müdafi qiym tını elan edir.

Bel likl Az rbaycan Respublikası T hsil Nazirliyinin t qdim etdiyi “Az rbaycan Respublikasının çoxpill li ali t hsil sistemində magistr hazırlı ı (magistratura) haqqında sasanam ”d (*lav 10*) yazıldı ı kimi “Magistr hazırlı mını h yata keçirm k hüququ olan ali t hsil mü ssi s l rind magistr proqramı üzr f rdi planı tam yerin yetirmi xsl r magistr ixtisas v elmi d r c si v vahid formada dövl t nümun li magistr diplomu verilir”.

Dissertasiya iinin müdafi sind n s nra magistranta magistraturanı bitirm si il laq dar, aldı ı qiym tlı r müvafiq v i tiasa uy un adi, ya ud f rql nm dipl mu v rilm si haqqında q rar çı arılır.

Bel likl dissertasiya iinin müdafi si il ali m kt - bin magistratura pill sind t hsil pr s si ba a çatır. Dissertasiya iinin u urlu n tic si v ona uy un verilmi diplom magistrantın bir müt x ssi kimi yeti m sini, ixtisas biliyin yiy l nm sini t sdiql yir.

Mü yy n s b bl r üzünd n dissertasiya müdafi etm mi magistranta yalnız bir d f v bir ild n sonra müdafi etm k hüququ veril bil r.

N T C

Yazılanlardan bel n tic y g lm k olur ki, magistr dissertasiyasının hazırlanması, onun metodikası, texnologiyası v ondan sonrakı prosesl r ç tin, mür kk b pe daqoji prosesdir. Aydınır ki, bu prosesin bütün c h t l rini bir metodik v saıtd rh etm k mümkün deyildir. Bu kitabda yalnız magistr dissertasiyası il ba lı sas m s l l r toxunulmu , elmi yaradıcılı ın metodologiyası, lik m nb l r üz rind i , dissertasiyanın yazılma texnologiyası, qurulu u, lyazması üz rind aparılan m liyyatlar, müdafi prosesinin t kili il ba lı m s l l r rh edilmi dir.

T crüb v mü ahid l rd n aydın olur ki, g r magistrant elmi yaradıcılı ın saslarına, texnologiyasına, zehni m yin elmi t kilin yiy l nm mi s o n inki yalnız dissertasiyanın yazılmasında, müdafi sind ç tinlik ç - k c k, h mçinin ümumiyy tl onun magistr t hsili f aliyy ti asan olmayacaqdır.

M lum olmu dur ki, dissertasiyanın yazılmasına magistrantlar t r find n müxt lif yana malar mövcuddur.

Bu magistrantlar belə dü ünürlər ki, təki müdafiə edib lazım olan dərəcəni alsınlar. Belələri heç dü ünübdə inmadan mövzunu tələsik götürürlər. Elələri də var ki, dissertasiyaya yaradıcı bir iş kimi baxır, dü ündüklərini dissertasiyada əks etdirəcəyi fikri ilə tədqiqat işinə yanaşırlar. Onlar yaradıcı işi sevirlər, tədqiqat aparmaq, araşdırmaq istəyirlər. Daim oxuyurlar, öyrənilirlər. Mövzunu dü ünürək seçirlər, araşdıraraq götürürlər və böyük həvəslə çalışmağa başlayırlar. Onlar kompüter arxasında oturaraq öz işlərini yazırlar, internet şəhifələrində problemlə bağlı materiallar toplayırlar, dəbiyyatı oxuyub, təhlil və tədqiqat edirlər. Məhz belələri elmi pillələrə yüksəkliklər qalxıb, ucalırlar.

Nəhayət sözümlərimizin sonunda qeyd edək ki, bu metodika vəsaiti oxuyarkən elə dü ünülməsin ki, elmi yaradıcılığın bütün sahələrində, tədqiqatçılığının bütün xüsusiyyətləri ilə əlaqədar, yaxud da bütün dissertasiyaların yazılı qaydası, metodikası, texnologiyası ilə bağlı burada hazır reseptlər, dəyişməz qaydalar verilməmişdir. Heç ümidsiz tədqiqatın xüsusiyyətlərindən, yerini yetirilməmiş dissertasiyanın xarakterindən, problem və tematikasıdan asılı olaraq elmi yaradıcılığının, zehni məyin təkilində müəyyən fərqliliklər olacaqdır ki, bunun özünü də yaradıcı yanaşmalıdır.

Hər bir gələcək tədqiqatçıya elmi yaradıcılıqlarında uğurlar arzulayırıq.

ST FAD OLUNMU D B YYATIN S YAHISI

1. İlyev H. T. Hsil mill tin g l c yidir. Bakı, 2002.
2. İlyev H. Müst qil Az rbaycan Respublikası G ncl rinin birinci Forumunda nitq. “Az rbaycan” q zeti, 1996, 6 fevral.
3. Az rbaycan Respublikası Nazirl r Kabinetinin “Magistr kadrlarının hazırlı ı” haqqında 13 fevral, 1997-ci il, 15 -li q rarı.
4. “Az rbaycan Respublikası t hsil sistemind magistr kadrlarının hazırlı ı” haqqında sasanam . 13 fevral, 1997-ci il, 15.
5. Magistr dissertasiyasının hazırlanması, t sdiq olunması v müdafi si qaydaları haqqında sasanam . Az rbaycan Respublikası T hsil Nazirliyinin 20. 04. 1998-ci il tarixli, 202 sayılı mri.
6. Az rbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının Bülleteni. Xüsusi buraxılı . Bakı, 2004.
7. A ayev . . Pedaqogika. Bakı, Adilo lu, 2006.

8. Pa ay v . X. , Rüst m v F. A. P daq gika. Nurlan, Bakı, 2007.

9. Rüst mov F. A. , Dada ova T. Y. Ali m kt b pedaqogikası. Bakı, Nurlan, 2007.

10. liyev R. . Psixologiya. Bakı, Nurlan, 2008.

11. Azərbaycan Milli əhəl ensiklopedik pedaqoji lü t. Prof. N. M. Kazımovun r hb rliyi v redaktorlu u il pedaqogika kafedrasının m kda ları t r find n hazırlanmı dır. Bakı, 2005.

12. . . .
, 1998.

13. . . . M: " ",
1973.

14. K. . , . . .
. — . : , 1973

15. . . .
,
. M. 1998

lav 1

**AZ RBAYCAN R SPUBL KASIT HS L NAZ RL Y
AZ RBAYCAN MÜ LL ML R NST TUTU**

lyazması hüququnda

Magistrantın adı, atasının adı, soyadı

---

mövzu

tisasla ma: _____

MAG STR D SS RTAS YASI

İmi r hb r: _____

Adı, atasının adı, soyadı. Elmi d r c si v elmi adı

BAKI – 2009

lav 2

AZ RBAYCAN R SPUBLIKASI T HSIL NAZIRLIYI
AZ RBAYCAN MÜ LL ML R NST TUTU

lyazması hüququnda

Magistrantın adı, atasının adı, soyadı

---

mövzu

tisasla ma: _____

Magistr d r c si almaq üçün
t qdim dilmi diss rtasiyanın

R F R A T I

BAKI – 2009

Magistr dissertasiyası Azərbaycan Müllimlər İnstitutunun p daq gika kaf drasında y rin y tirilmi dir.

İmi r hb r: _____

R smi r yçi: _____

Müdafî «_____» _____ 2009-cu il tari ind saat ____da Azərbaycan Müllimlər İnstitutunda «Maarif» istiqam ti üzr tisasla dırılmı Elmi uranın iclasında k çiril c k.

Ünvan: _____

Diss rtasiya il Azərbaycan Müllimlər İnstitutunun kitab anasında tanı lmaq lar.

x tisasla dırılmı İmi uranın Elmi katibi: _____

MAGISTR DİSSERTASI YASININ TƏDQIQAT KONSEPSİYASI

Magistrant (A. A. S.) _____

Magistrantın ixtisası _____

Dissertasiya mövzusunun adı _____

Mövzunun aktualı _____

Tədqiqatın məqsədi _____

Tədqiqatın vəzifələri və mərhələləri:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

(ərdicilliklə tədqiqatın vəzifələri və mərhələləri qeyd edilir)

Tədqiqatın obyekti _____

(ümumtəhsil məktəbi, məktəbdə rəhbərlik müəssisəsi, məktəbdənkənar təhsil müəssisəsi, ali məktəbdə hansısa bir pedaqoji proses və s.)

Tədqiqatın metodları _____

Magistrant _____ (imza, tarix)

Elmi rəhbər _____ (imza, tarix)

(A. A. S. elmi dərəcəsi və elmi adı)

lav 4

T SDIQ EDIR M:

Magistratura v aspirantura öb sinin müdiri

MAG STRANTIN F RD PLANI

Magistrant _____

(A. A. S.)

Magistr _____ dissertasiyasının
mövzusu _____

_____

Elmi
r hb r _____

(A. A. S. Elmi d r c si v elmi adı)

Kafedra _____

_____ stiqam t _____

_____ (adı v kodu)
xtisas _____

_____ (adı v ifri)
Magistrantın _____ magistraturada _____ t hsil _____ aldı 1
dövr _____

Magistr dissertasiyasının kafedraya t qdim edilm sinin son müdd -
ti _____

Magistr pe -ixtisas t hsili proqramının m zmunu

	F nl rin v t crüb l rin adı	Auditoriya saatl rının miqdarı	Attestasya forması	Attestasiyanın yekunu
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

Magistrant _____ imza, tarix

Elmi r hb r _____ imza, tarix

Kafedra müdiri _____ imza, tarix

MAG STR D SSERTAS YASININ PLANI

Magistr dissertasiyasının adı _____

G R

I F S L: _____

1. 1. _____

1. 2. _____

II F S L: _____

2. 1. _____

2. 2. _____

III F S L: _____

3. 1. _____

3. 2. _____

N T C

ST FAD ED LM D B YYAT

LAV L R

MAG STRANT _____

ELM R HB R _____

MAGISTRANT SERTİFİKAT YASASI ÜZ R N D N PLAN-QRAFİK

	PLAN ÜZ R GÖRÜL C K L R	CRA MÜDD T	Elmi r hb rin qeydl ri
I S E M E S T R			
1.		Dekabr	
2.		Yanvar	
	Magistrant (imza, tarix)		Elmi r hb r (imza, tarix)
II S E M E S T R			
1.		Fevral	
2.		Mart	
3.		Aprel	
4.		May	
5.		yun	
	Magistrant (imza, tarix)		Elmi r hb r (imza, tarix)
III S E M E S T R			
1.		Sentyabr	
2.		Oktyabr	
3.		Noyabr	
4.		Dekabr	
5.		Yanvar	
	Magistrant (imza, tarix)		Elmi r hb r (imza, tarix)
IV S E M E S T R			
1.		Fevral	
2.		Mart	
	Magistrant (imza, tarix)		Elmi r hb r (imza, tarix)

Magistrant _____ (imza, tarix)

Elmi r hb r _____ (imza, tarix)

MAG STRD SSERTAS YASININ Q YM TL ND R LM S MEYARLARI

	I. Qiym tl ndirm meyarları	Qiym tl ndirm	
		B li(+)	Xeyr(-)
		V ya "5" balla Qiym tl ndirm	
I. FORMAL LAM TL R ÜZR LK N Q YM TL ND RM			
1.	Mövzunun mahiyy tinin açılması dol un hat edilm si		
2.	Mövzunun adı il m zmunun tam uy unlu u		
3.	Stilistik rhin keyfiyy ti		
4.	N tic l rin elmi v praktik h miyy ti		
5.	d biyyatdan yaradıcılıqla istifad etm s viyy si		
6.	Mövzu il laq dar d rc olunmu m qal l r (tezis, konfransda çıxı , t ltifl r),		
7.	N tic l rin d y rliliyi, aprobasiyası		
II. Dissertasiyanın t rtibatı			
1.	Dissertasiyanın t rtubinin, qurulu unun t l bl r uy unlu u		
2.	d biyyat siyahısının, lav l rin standartlara uy unlu u		
3.	F sill rin v yarım f sill rin müt nasibliyi		
III. Elmi r hb rin v lav r yl rin dissertasiyaya qiym ti			
1.	Elmi r hb rin v lav r smi r yçinin i i qiym tl ndirm s viyy si		
2.	d göst ril n iradlar, t klifl r v tövsiy l r		
IV. Dissertasiya i inin m zmunu			
1.	Dissertasiyanın mövzuya uy un i l nm s viyy si. Referatın disseratsiyanın sas müdd alarını ks etdirm si		
2.	F sill rin v yarım f sill rin i in m zmununa uy un olması, dol unlu u		
3.	Dissertasiyanın elmi dili, faktların rhi, t hlili s viyy si		
4.	M kt b t crüb l rind n, pedaqoji t crüb d n, magistrantın öz i t crüb sind n, d biyyatdan, dig r m nb l rd n istifad s viyy si, yaradıcılıq		

	qabiliyyəti		
5.	“Giriş”də dissertasiyanın elmi müddəalarının rəhi		
6.	Dissertasiyada verilən cədvəllər, qrafiklər, eksperiment nəticələrinin mövzuya uyğunluğu və təsdiqlənmişliyi		
7.	Tədqiqatın elmi yeniliyi, praktik həmiyyəti və nəticələrinin reallığı		
V. Magistrantın dissertasiyanı rəh etmə qabiliyyəti, suallara və iradlara cavabı			
1.	Dissertasiyanın rəhind nitqin sıstlıyi, aydınlığı, ardıcılıığı, elmiliyi		
2.	Dissertasiya işinin yığıcam, məntiqli izahı, suallara və iradlara cavabı		
3.	Magistrantın ixtisasa uyğun bilik səviyyəsi, ümumi dünyagörüşü, müdafi prosesində davranışı, sıstlıyi		

lav 8

BURA İLİ L R N N YAZILMASINA V MÜDAF SIN V R L N T L B L R

1. İxtisas kafedrası t r find n t rtib edil n mövzular m zun olacaq t l b t r find n s rb st kild s çildikd n s nra ixtisas kafedrası İmi r hb r mü yy nl dirir. İmi r hb rin v t l b nin birg i tirakı il mövzunun planı, istifad dil c k d biyyatın siyahısı, t dqiğatın metodları mü yy nl dirilir, metodik m sl h tl r, istiqam tl r verilir v t l b nin f rdi planı hazırlanır.

2. Bura ılı i inin qurulu u sas n a a idakı kimi olur:

GİRİ – 3-4 s hif la bil r (mövzunun aktualı ı, t dqiğatın m qs d v v zif l ri, m t dları göst rilir, mövzu il ba lı yazılanlara yı cam münasib t bildirilir).

I F SIL – azı 2 yarım f sil İmalı v f sil 18- 20 s hif d n az İmaya bil r.

II F SIL - azı 2 yarım f sil İmalı v f sil 18-20 s hif d n az İmamalıdır.

N TIC – 2-3 s hif d n az İmamalıdır

STIFAD DİLMİ D BIYYAT- azı 15 d biyyat göst rilm li. Dissertasiya üçün mütali edilmi d biyyat da bura daxil ola bil r. S n 5-10 ilin d biyyatına üstünlük v rilm lidir.

Bura ılı i inin h cmi 40 -50 s hif İmalıdır.

3. Bura ılı i i A-4 (21 29. 7 sm) formatlı ka ızda k mpüt rd Times Nev Roman, Times Roman AzLat, Alk-Az-Tmsl riftlı rind n biri il 14 ölçü d , s tirl r arası m saf 1. 5 interval olmaqla kompüterd yazılır v cildl nilir. Ka ızın s l t r find n 3 sm, yu arı v a a ı t r fl rd n 2 sm, sa t r fd n 1 sm. b y r bura İmalıdır. H r s tird n azı 60 i ar – rift İmalıdır. H r s hif d 29-31 s tir İmalıdır.

4. Bura ılı i inin elmi r hb ri kaf drada h ft d 1 v ya 2 d f m sl h t saati ayırmalı v r hb rlik tdiyi t l b y ardıcıl m sl h tl r v rm li v kafedrada ayrılı m xüsusi jurnalda bu öz ksini tapmalıdır. tamamlandıqda elmi r hb ri haqqında traflı

r y yazır, i in s ciyy vi c h tl rini, t l b nin müst qilliyini, yaradıcılı mını, t dqiqaçılıq bacarı mını göst rir v buraxılı i inin müdafi y hazır oldu unu qeyd edir.

Elmi r hb rin r yi v buraxılı i i kafedraya t qdim edildik d n sonra, kafedra müdiri i i lav r smi r y gönd rir. lav r smi r yd buraxılı i inin bütün f sill ri v bölm l ri haqqında r y bildirilir. R y t svirçilik xarakteri da ımır, burada i in nec yerin yetirildiyyi, müsbt v m nfi c h tl ri, irad v t klifl r göst rilir. R smi r yçi i in müdafi y hazır oldu unu bildirir.

Bel likl buraxılı i i, elmi r hb rin r yi v lav r yçinin r yi müzakir y 2 h ft qalmı kafedrada hazır olur.

5. Y kun Dövl t Att stasiya Komissiyası qar ısında açıq müdafi d n önc ixtisas kaf drasında t l b nin bura ılı i inin müzakir si t kil lunur. Buna ilkin müdafi d deyilir. Burada t l b 10-12 d qiq rzind buraxılı i inin aktualı ı, m qs d v v zif l ri, metodları, m nb l ri haqqında m lumat verir, i in f sill ri, bölm l ri bar sind qısa, yı cam rhl r verir. Sonra r yl r oxunur, irad v t klifl r bildirilir. ddiyaçı r yl r cavab ver bil r, ya da onlarla razıla a bil r. Daha sonra müdafi çiy suallar verilir, cavablar alınır. N tic l r q na tb x olarsa buraxılı i inin müdafi y bura ılması haqqında q rar q bul edil bil r.

in kafedrada müzakir si zamanı t l b nin i üz rind çalı qanlı ı, müst qilliyi, d biyyatdan, p daq ji t crüb nümün l - rind n istifad tm bacarı ı, i in m zmunu, t rtibatı, t l b nin buraxılı i ini rh etm t rzi, nitqi, r yçil rin i qiym ti n z r alınır v bütün bunlar maksimum 50 balla mü yy nl dirilir. Bel likl h r t l b nin Y kun Dövl t Att stasiya Komissiyası qar ısında açıq müdafi y buraxılması haqqında kafedranın müzakir protokolundan çıxarı ı müvafiq dekanlı a t qdim edil rk n t l b nin müdafi y q d rki topladı ı ballar da a a ıdaki c dv l formasında göst rilir:

Buraxılı iinin müdafi sin q d r toplanmı ballar

	T l b nin adı, atasının adı, soyadı	Bur. iinin rtibatı 20 balla	Bur. iinin m zmunu 10 balla	Elmi r hb rin i qiym ti 15 balla	lav r smi r yçı i qiym ti 5 balla	Müdafi y q d r toplanmı ümumi bal
1.						

T l b nin Komissiya qar ısında müdafi sinin t kili üçün kafedra a a ıdakar s n dl ri müvafiq dekanlı a t qdim edir.

1. Bura ılı i i (cildl nmi formada- 1 nüsx)

2. Elmi r hb rin r yi

3. lav r smi r yçinin r yi

4. Bura ılı iinin kaf drada müzakir sinin pr t k lundan çı arı

Dekanlıq h min s n dl r t l b nin bakalavr t hsil müdd tind aldı ı attestasiya qiym tl rini göst r n c dv li d lav ed r k Yekun Dövl t Atteatasiyasına t qdim edir.

Mü yy n edilmi qrafik üzr h r gün 12-13 t l b müdafi ed bil r. H r t l b nin müdafi sin 20-25 d qiq vaxt ayrılır. T l b kürsüd n Yekun Dövl t Atteatasiya Komissiyası v grup kollektivi qar ısında t l sm d n, savadlı, elmi cüml l rl , yı cam kild , yax ı olar ki, lind ki m tn baxmadan çıxı edir. Buraxılı iinin s ciyy vi c h tl rini, aktuallı ını, m qş d v v zif l rini, metodlarını, m nb l rini, h mçinin f sil v bölm l rini aydın, s lis rh edir. Sonra r yl rd ki irad v t klifl r , daha sonra da veril n suallara konkret cavablar verir, öz münasib tini bildirir.

Y kun Dövl t Att stasiya Komissiyası t l b nin müdafi sini qiym tl ndir rk n iddiaçının müdafi d çıxı ını, suallara v rdiyi cavabları, i tisas biliyinin s viyy sini n z r alır ki, bunlar da maksimum 50 balla qiym tl ndirilir.

Buraxılı iinin müdafi sind toplanmı ballar

	T l b nin adı, atasının adı, soyadı	Müdafi d toplanmı ballar			
		M ruz nin qiym ti 20 balla	Suallara cavab-ların qiym ti 20 balla	T l b nin ixtisas biliyi 10 balla	YEKUN BAL
1.					

Y kun Dövl t Att stasiya Komissiyasının ba lanı iclasında S dr Komissiya üzvl ri il birlikd h r t l b nin ayrı-ayrılıqda qiym tl rini müzakir edir v açıq s sverm yolu il buraxılı iinin müdafi sinin ümumi bal qiym ti mü yy nl dirilir. Bundan sonra t l b nin müdafi y q d r v müdafi d topladı ı ballar toplanaraq buraxılı i i müdafi sinin yekun balı çıxarılır. S dr müdafi nin yekun bal qiym tini t l b l r çatdırır.

H m müdafi y q d r, h m d müdafi zamanı toplanmı ballar ümumil mi kild bir c dv ld öz ksini tapır. Y kun Dövl t Att stasiya Komissiyasının s dri v üzvl ri c dv ld ki qiym tl ri imzalayaraq t sdiq edir. Müdafi prosesinin bütünlükd gedi atı, suallara cavablar, t l b l rin qiym tl ndirilm si xüsusi “Protokol-kitabı”nda Komissiyanın Elmi Katibi t r find n aparılır v Y kun Dövl t Att stasiya Komissiyasının s dri, üzvl ri t r find n imzalanaraq t sdiql nir.

**AZ RBAYCAN R SPUBL KASIT HS L NAZ RL Y
AZ RBAYCAN MÜ LLIML R NST TUTU**

lyazması hüququnda

Adı , atasının adı , s yadı

Fakült , i tisas, kurs, qrup

«Mövzunun adı»

Bakalavr d r c sini almaq üçün t qdim dilmi

B U R A İ L I

L M I R H B R _____

Adı, atasının adı, s yadı

lmi d r c si v elmi adı

K A F D R A _____

BAKI - 2009

AZ ERBAYCAN RESPUBLİKASININ NAZİRLİK KABİNETİ

Q R A R

-015, 13. 02, 1997-ci il

Magistr hazırlığı haqqında

Magistr hazırlığı haqqında (lav vərdəyi ikliklər - 122 - 06/07/2001, 48- 03/03/2007) Azərbaycan Respublikası Təhsil Qanununun 30-cu maddəsinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti

Q R A R A L I R:

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin təqdim etdiyi “Azərbaycan Respublikasının çoxpilləli ali təhsil sistemində magistr hazırlığı (magistratura) haqqında sənəm” təsdiq edilsin (lav olunur).

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri A. Rəsi-zadə

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1997-ci il 13 fevral tarixli 15 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmişdir

Azərbaycan Respublikasının çoxpilləli ali təhsil sistemində magistr hazırlığı (magistratura) haqqında

S A S N A M

1. Ümumi müddəalar

1.1. Çoxpilləli ali təhsil sistemində magistratura ali təhsilin ikinci pilləsi olub, müəyyən ixtisas üzrə sərbəst yaradıcılıq fəaliyyəti göstərən bilicilik müstəxsislərini hazırlanması məqsədini güdür.

1.2. Magistratura təhsil proqramı, müstəxsisin gələcək fəaliyyətində elmi-tədqiqat və layihə-sınaq sənədi yerini yetirəcəyini nəzərdə tutaraq, bakalavr ixtisas təhsili proqramının sonrakı inkişafı və differensiasiyası yolu ilə qüvvədə olan "Ali təhsil istiqamətli və ixtisaslarının siyahısı"na uyğun olaraq tərtib edilir.

2. Magistr hazırlığına bəlanılması

2.1. Magistr hazırlığı yüksək ixtisaslı elmi-pedaqoji kadrları, müasir tədris və elmi-tədqiqat laboratoriyaları, tədris və fənn kabinetləri, zəruri elmi kitabxanası, tədris-təcrübə və istehsalat sahələri, elmi-tədqiqat institutları olan ali təhsil müstəxsislərində ali təhsilin Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti tərəfindən təsdiq olunmuş təhsil istiqamətli və ixtisasları üzrə açılır.

2.2. Təbii və mülkiyyət formasından asılı olmayaraq ali təhsil müstəxsislərində magistraturaların açılmasına razılıq Təhsil Nazirliyinin təqdimatı ilə Nazirlər Kabineti tərəfindən, müəyyən istiqamətli və ixtisaslar üzrə magistr hazırlığına icazə istənilən təhsil müstəxsislərinin təqdimatı əsasında Təhsil Nazirliyi tərəfindən verilir.

3. Ali təhsil müstəxsislərində magistr hazırlığını təmin edən rəqlər

3.1. Magistratura təhsil pilləsində kadr hazırlanmasına iddiaçı olan təhsil müstəxsislərində istiqamət üzrə tədris prosesini təmin edən elmi-pedaqoji kadrların ümumi sayının ən azı 50 faizi, ixtisas üzrə isə ən azı 5 nəfər elmi dərəcəli olmalıdır.

3. 2. ki v üç pill li ali t hsil mü ssis sind magistr hazırlı ını h yata keçirm k hüququ a a ıdakılar t min olunduqda verilir:

magistr hazırlı ı aparılacaq ixtisas v ya istiqam t l rd birinci t hsil pill si (bakalavr) proqramları üzr buraxılı kursunun olması;

bu sasanam d magistr hazırlı ına qoyulan ümumi t l bl rin öd nilm si;

müvafiq magistr proqramları üzr i çi t dris planlarının olması;

h r bir magistr t dris proqramı üzr t dris olunan f nl rin i çi proqramlarının olması;

müasir t l bl r cavab ver n maddi-texniki bazanın (t dris v t dqiqt laboratoriyaları, avadanlıqlar, informasiya t minatı v s.) olması.

3. 3. Ali t hsil mü ssis sind magistr hazırlı ının m zmununu t min ed n rtl r:

magistr t hsili proqramlarına daxil edilmi f nl rin i çi proqramlarında n z rd tutulan t dris- informasiya vasit l rinin lazımı miqdarda olması;

ali t hsil mü ssis sind müasir milli v beyn l xalq informasiya b k l rinin v m lumat bankları il laq terminallarının mövcudlu u v bunlar üçün z ruri miqdarda i çi yerl rinin olması t min edilm lidir.

3. 4. Magistraturanın t hsil istiqam tind ki elmi t dqiqtlar v magistr proqramlarının mövzuları üzr son be ild ki göst ricil r:

magistratura istiqam ti üzr aparılan elmi-t dqiqt i l rinin ümumi h cminin yarısından çoxu fundamental v axtarı xarakterli t dqiqtlar olmalıdır;

magistraturada t hsil alanların (magistrantların) elmi r hb rl ri ixtisaslar üzr elmi t dqiqtlar aparmalı, onların bu sah d ki elmi n tic l ri respublikada v ya xaricd n r olunan jurnallarda, milli v ya beyn l xalq konfransların, simpoziumların, qurultayların, konqresl rin materiallarında d rc edilm lidir.

3. 5. Magistrantların elmi rəhbərlərinin tədris prosesində iştirakı üçün:

müvafiq magistr təhsil proqramı üzrə dərslərin (dərslər vəsaitlərinin) və ya elmi əsərlərin (araşdırmaların) müəllifi olması;

həmin magistr təhsil proqramı üzrə ən azı bir əsas və ya ixtisas kursunu aparması zəruridir.

4. Magistraturaya qəbul, magistr hazırlığının maliyyə lədirilməsi

4. 1. Ali təhsilin əsas peşə təhsili proqramlarından biri üzrə təhsilini müvafiq qiymətlə bəyə vurmuş və ali təhsil haqqında diplomu olan əsl rə magistraturada təhsil almaq hüququna malikdirlər.

Magistraturaya daxil olmaq istədiyi ixtisas üzrə bakalavr diplomu olmayan ali təhsilli əsl rə həmin ixtisasa uyğun bakalavr hazırlığına qoyulan tələblərə həmin yarımda yaranmış akademik fərqləri verməlidirlər.

4. 2. Azərbaycan Respublikasının magistr hazırlığı aparılan bütün ali təhsil müəssisələrinin magistratura pilləsinə tələbə qəbulu mərkəzlədirilmiş qaydada Azərbaycan Respublikasının Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyası tərəfindən həyata keçirilir.

4. 3. Müəyyən təhsil istiqamətində ixtisasları üzrə magistraturaya dövlət hesabına illik qəbulun sənəviyyəsi, həmin istiqamətində ixtisas üzrə bakalavr buraxılığının 20 faizindən qədr müəyyənəldirilir.

4. 4. Magistraturaya daxil olmaq istəyən əsl rə Azərbaycan Respublikası Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyasının müəyyən etdiyi qaydada sənədlər təqdim edirlər.

Magistraturaya qəbul olmuş tələbənin elmi rəhbəri ali təhsil müəssisələrinin rektorunun mərsələsi ilə təsdiq edilir.

4. 5. Dövlət ali təhsil müəssisələrində magistr hazırlığı ödənilməyən və ya vəvələdə müvafiq qaydada müəyyənəldirilmiş ödənilməli şərtlərlə həyata keçirilə bilər. Dövlət və qeyri-dövlət ali təhsil müəssisələrində magistr hazırlığının maliyyə lədirilməsi "Ali təhsil müəssisələrində təhsil" qanununa həyata keçirilir.

5. Magistr proqramına qoyulan ümumi tələblər

5. 1. Magistr təhsil proqramı üçün istiqamətli rəzər bakalavr proqramından və təxminən onunla bərabər nisbətə müəyyən edilmiş sırf tədris və elmi-tədqiqat tərkib hissələrini özündə birləşdirən ikinci pillə proqramından ibarətdir. Bu proqramın tədris hissəsinə təhsilin dərinləşməsinə yönəlməli fənlər və bölmələr, eləcə də xarici dil və ixtisas fənləri daxil edilmişdir. Magistrantların elmi-tədqiqat işinin məzmununu fərdi planla müəyyən edilir.

5. 2. Magistraturada təhsil istehsalatdan ayrılmaqla və ayrılmaqla həyata keçirilir. Magistr təhsilinin normativ müddəti müvafiq dövlət standartları ilə müəyyən edilir və ixtisasdan asılı olaraq 1.5-2 il müəyyən edilir.

5. 3. Magistraturada tələbənin təhsilin elmi rəhbərlik həmin ali təhsil müəssisində işləyən, elmi dərəcəsi və yaxud elmi adı olan və bu sənəmin 3.4. və 3.5. bəndləri tələblərinə cavab verən elmi rəhbər tərkibində tələbənin fərdi planına müvafiq olaraq həyata keçirilir. Magistr proqramı müxtəlif istiqamətlərin (ixtisasların) qovumasında yerini yetirdiyi hallarda elmi rəhbərliyə yanaşı elmi məsləhətçi də təyin oluna bilər.

Magistr təhsil proqramının həmin elmi, həmişə tədris hissələrini ümumi rəhbərlik professor-müəllim heyətinin elmi adı və ya dərəcəsi olan nümayəndələri tərkibində həyata keçirilir. Bir nəfər ikidən artıq magistr təhsil proqramına rəhbərlik etməyə icaz verilmir.

Tələbə magistrələrə birbaşa elmi rəhbərlik professor-müəllim heyətinin elmi adı və ya dərəcəsi olan nümayəndələri tərkibində həyata keçirilir. Bir nəfər bədən çox tələbə magistr rəhbərlik etməyə icaz verilmir.

5. 4. Magistr proqramı üzrə təhsildə tələbənin fəal müstəqil işinə daha çox üstünlük verilməlidir. Bununla belə qədar olaraq onun auditoriya tədris yükü bütün tədris müddətində orta hesabla həftədə 12-20 saat olmalıdır. Tələbənin fərdi tədris planının yerini yetirilməsinə zərər təməqsədli tədris planında nəzərdə tutulmuş bütün fənlər üzrə müxtəlif formada attestasiyalar (məqbullar, müdafiə yığdırma imtahanları və s.)

aparılır. Magistr proqramının məqsətlərini (yerin yetirildiyi) bütün müddətlərində məqsətlərin sayına məhdudiyət qoyulmur, imtahanların ümumi sayı isə 6-10 olmalıdır.

5. 5. Magistratürada peşə təhsil proqramlarının strukturuna və məqsətlərinə dair metodik tövsiyələr Təhsil Nazirliyinin elmi-metodik orqanlarının müvafiq bölmələri tərəfindən tərtib edilərək hazırlanır.

6. Magistratürada yekun (buraxılış) attestasiyası

6. 1. Magistratüranın axırındakı (yekun) semestrində buraxılış imtahanı (magistrlik dissertasiyasının) müdafiəsi və buraxılış imtahanı, o cümlədən istiqamət üzrə imtahan verilməsi nəzərdə tutulur.

6. 2. Magistrlik dissertasiyası elmi rəhbərin (zəruri hallarda həmsəhi təlimçi) rəhbərliyi altında yerin yetirilmə müstəqil elmi-tədqiqat və təcrübə-konstruktorudur. Dissertasiyanın müdafiəsi təhsil müəssisəsinin elmi orqanının qərarı ilə yaradılmış ixtisaslaşdırılmış orqanın iclasında aparılır. İxtisaslaşdırılmış orqanların yaradılma qaydaları Təhsil Nazirliyi tərəfindən müəyyənləndirilir.

6. 3. Magistr hazırlanması haqqında keçirmək hüququ olan ali təhsil müəssisələrində magistr proqramı üzrə fərdi planı tam yerin yetirilməsi üçün magistr ixtisas və elmi dərəcəsi vahid formada dövlət nümunəli magistr diplomu verilir.

Magistratüranın məqsətlərinə eyni zamanda diploma təqdimatı, yəni magistrlik dissertasiyasının mövzusu göstərilən, qiymət kitabçasından (cədvəllərdən) çıxarılıb verilir.

Ali təhsilin magistr pilləsi üçün diplomun və ona təqdimatın tərtibi

1. Diplomar 15x21 sm ölçüdə kitabçaya klind çəkilir. Ali məktəbi fərqləndirən bitirmə nişanları üçün diplomlar göy, fərqləndirən bitirmə nişanları üçün isə al-qırmızı rənglidir. Diplomun üz qabının yuxarı hissəsində relyefli Azərbaycan Respublikasının gerbi, aşağı hissəsində isə "MAGISTR DIPLOMU" sözləri həkk olunur. Kitabçanın üz qabının içrisinin sağ və sol tərəfində Azərbaycan Respublikasının gerbinin (magistr diplomu) tərtib olunmuş hazırlanmış dövlət nişanlı kağız yapışdırılır. Mətnin məhsulüldür.

S hif nin sa hiss sinin yuxarısında qara r ngl “MAG STR D PLOMU” sözl ri yazılır. Sol t r fin sa a a ı k narında möhür yeri saxlanılır. Daha sonra m tn diplom nümun sind göst ril n formada yerl dirilir.

2. Ali m kt bi f rql nm il bitir nl r üçün s hif nin sa hiss sind qara r ngl yazılan “MAG STR D PLOMU” sözl rinin altında qırmızı r ngl “F RQL NM ” sözü yazılır.

3. Nömr l nm MNA 000001-d n ba layaraq h r d f bir say artmaqla çap edilir. Altır q mli nmr l nm son h dd çatdıqdan sonra N i ar sind n sonraki h rf Az rbaycan lifbasının ardıcılı ı il yeni h rfl v z edilir v nömr l nm yenid n aparılır.

4. M zunlara nümun d göst ril n formada diploma lav verilir. Diiploma lav üç s hif d n ibar t cildsiz m tb blankında t rtib olunur. 1-ci s hif nin sa t r finin yuxarı hiss sind Az rbaycan Respublikasının gerbi h kk olunur, sonuncu s hif nin sol t r fin d n möhür yeri saxlanılır.

QEYD ÜÇÜN

RÜF T L T F O LU HÜSEYNZAD
*AM -nin pedaqogika kafedrasının müdiri,
pedaqoji elml r doktoru,professor*

MAG STR D SSERTAS YASI
(Metodik v sait)

∴
∴ kr m HÜSEYNZAD
min HÜSEYNZAD

∴ 15.01.2009
∴ 25.01.2009
∴ 60 84 1/16
∴ 6,5
∴ 20. ∴ 500

NURLAR

∴ , Az1122, ∴ 78 / ∴ 4977021
Faks: 4971295 / - ∴ office@nurprint.com